

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

PERHEEN JA VANHEMMUUDEN HAASTEET

Perhetyö tukemassa vanhempien ja lasten arkea

Peurasaari Annika & Päiväniemi Susanna
Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2011

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijät:

Peurasaari Annika & Päiväniemi Susanna

Opinnäytetyön nimi:

VANHEMMUUDEN HAASTEET-

Perhetyö tukemassa vanhempien ja lasten arkea

Sivuja + liitteitä: 61+4

Opinnäytetyön kuvaus:

Otamme opinnäytetyössämme selvää mitkä asiat perheessä ja vanhemmuudessa johtavat perhetyön tarpeeseen, miten vanhemmuutta tuetaan perhetyön avulla ja miten perhetyöllä vastataan lapsen tarpeisiin. Selvitimme haastatteleamalla mitä mieltä vanhemmat ja perhetyöntekijät ovat Lapissa sijaitsevan kunnan perhetyöstä.

Teoreettinen ja käsitteellinen esittely:

Opinnäytetyössämme käsittelemme perhetyötä ja sen tehtäviä sekä periaatteita. Tarkastelemme perheen ja vanhemmuuden monimuotoisia ongelmia, haasteita ja tuen tarpeita sekä niiden vaikutuksia lapsen kehitykseen ja tunne-elämään. Lisäksi tuomme esille miten vanhempia ja lapsia tuetaan perhetyön avulla ja millaiset vaikutukset tuen saannilla on.

Metodologinen esittely:

Opinnäytetyömme aiheiden keruumenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Olemme käyttäneet teemahaastattelu menetelmää osana tutkimustamme. Teemahaastattelun valitsimme saadaksemme syvällistä tietoa tutkittavasta aiheesta.

Keskeisen tutkimustulokset ja johtopäätökset:

Asiakkuuden keskeisin lähtökohta on huoli lapsesta ja lapsen hyvinvoinnin toteutumisesta. Perhetyö on tarpeellista silloin, kun perhe on pahoinvoiva, heillä on ongelmia arjessa selviytymisessä tai lapsesta huolehtimisessa. Perhetyö pyrkii vaikuttamaan perheen ja vanhemmuuden ongelmiin tukemalla, ohjaamalla ja auttamalla perhettä.

Asiasanat: Perhetyö, perhe, vanhemmuus, lapsi, haasteet, tukeminen

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Authors: Peurasaari Annikæ & Päiväniemi Susanna

Title: CHALLENGES OF FAMILY AND PARENTHOOD-
Family work supporting the everyday life of parents and children

Pages (+appendixes): 61+4

Thesis description:

In our bachelor's thesis we studied which things in family and parenthood lead to the need of family work, how parenthood is supported by it and how it responds to the needs the children. We found out parents' and family workers' thoughts of family work in a municipality in Lapland.

Theoretical summary:

In our study we bring up family work's mission and principles. We examine family and parenthood's versatile issues, challenges and need of support and their effects on a child's development and emotional life. We also bring up how parents and children are supported with family work and the effects of receiving help.

Methodological summary:

Our bachelor's thesis is qualitative: We used theme interview as a part of our study. As the method of research we chose theme interviewing to get in-depth and diverse information of the subject of study.

Main results and conclusions:

The basis for being a client of family work is the concern for a child and his or her welfare. Family work is needed when a family is unwell: They have difficulties in coping with everyday life or in taking care of a child. Family work tries to affect family and parenthood problems by supporting, guiding and helping the family.

Key words: Family work, family, parenthood, child, challenges, support

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	5
2. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	7
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	7
2.2 Metodologiset lähtökohdat	8
2.3 Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmä.....	9
2.4 Tutkimuksen analysointi	11
2.6 Prosessin kuvaus	14
3. PERHETYÖN KUVAUSTA	17
3.1 Perhetyön määrittelyä.....	17
3.2 Perhetyön muodoista.....	18
3.3 Perhetyön prosessi	19
3.4 Periaatteet perhetyössä	21
4. TÄMÄN PÄIVÄN PERHE.....	23
4.1 Perheen ja vanhemmuuden kuvausta	23
4.2 Lapsen hyvinvointi ja tunne-elämä.....	27
5. ARJEN HAASTEISTA JA NIIDEN TUKEMISESTA.....	30
5.1 Arjen haasteet ja riskitekijät	30
5.2 Perheen ja vanhemmuuden haasteet	31
5.3 Haasteet perhemuodoissa	34
5.4 Vanhemmuuden tukeminen.....	36
5.5 Lapsen tukeminen	38
6. TUTKIMUS TULOKSET.....	40
6.2 Tuen tarpeita perheessä ja vanhemmuudessa, jotka johtavat perhetyön tarpeeseen	40
6.3 Vanhemmuuden tukeminen perhetyön avulla	44
6.4 Lapsen tuen tarpeet ja niiden tukeminen perhetyön avulla	49
7. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	54
8. LÄHDELUETTELO.....	57
LIITEET	61

1. JOHDANTO

Yhteiskunnalliset muutokset ovat merkittävästi vaikuttaneet lapsiperheiden, perherakenteiden ja toimintaympäristön muuttumiseen. Perheet ovat monimuotoistuneet, perhekoot ovat pienentyneet ja avioerot ovat lisääntyneet. (Viitala & Saloniemi 2005.) Ongelmia on myös yhä enemmän lapsilla ja nuorilla, perheiden sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa, sekä perheen yhteisen ajan löytymisessä, arjen ja työn keskellä (Uusimäki 2005, 18 - 19). Erityisesti huoli vanhempien jaksamisesta ja voimavarojen riittämisestä on kasvanut. Vanhemmat tarvitsevat yhä enemmän tuekseen toimivan palvelurakenteen. (Viitala & Saloniemi 2005.)

Nykyään yhteiskunnassamme vanhemmuus sekä vanhempien kasvatustyö ovat korostuneet ja siitä tulisi yhä enemmän arvostaa. Aikuiset ovat merkittäviä lasten ja nuorten elämässä ja heidän turvallisuuden takaamisessa. Kasvatuksen edellytysten turvaaminen on kaikkien yhteinen haaste, erityisesti niille, jotka osallistuvat nuorten kasvatukseen päivittäisessä arjessa. (Viitala & Saloniemi 2005.) Perhetyöstä on myös julkisesti alettu keskustella yhä enemmän ja perhetyön tarve on lisääntynyt. Palveluiden tuottajilla on suurempi haaste vastata perheiden tarpeisiin ja monimuotoisiin ongelmiin. Ongelmien selvittämiseen ja vanhempien tukemiseen tulisi vastata eri toimintamuodoilla. (Järvinen & Lankinen & Taajamo & Veistinen & Virolainen 2007, 17.)

Perhetyötä ohjaavat periaatteet, jotka ovat tärkeitä perhetyötä toteuttaessa. Periaatteita ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyys on tärkeimpänä periaatteena sosiaalihuollon laissa, joka käsittelee asiakkaan asemaa ja oikeuksia. (Järvinen ym. 2007, 17.) Laissa, joka käsittelee asiakkaan oikeuksia ja velvollisuuksia on määritelty palveluiden laadusta. Laatu takaa oikeuden saada hyvää sosiaalihuoltoa, oikeutta saada hyvää kohtelua, ihmisarvon, vakaumuksen kunnioittamista sekä asiakkaan toivomusten, mielipiteiden, edun, yksilöllisten tarpeiden, äidinkielen ja kulttuuritaustan huomioimista. Lapsen edusta ja oikeuksista määritellään kansainvälisessä YK:n lapsenoikeuksien sopimuksessa. Tärkeimpiä asioita sopimuksessa on lapsen edun huomioon ottaminen häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys, iän ja kehityksen mukaan, on myös tärkeää ottaa huomioon. Lapsella on oikeus saada turvaa, jonka turvaamisen ensisijainen vastuu on lapsen huoltajilla. Vanhemmillä on oikeus tarvittavaan

apuun ja tukeen lasten kasvatuksessa. Mikäli vanhemmat eivät kuitenkaan lapsen turvallisuutta pysty takamaan, on se silloin valtion tehtävänä. (Suomen YK liitto 2011.)

Tässä opinnäytetyössämme tulemme käsittelemään perhetyötä ja sen tehtäviä sekä periaatteita. Olemme tarkastelleet perhettä ja vanhemmuutta, niiden monimuotoisia haasteita ja tuen tarpeita sekä perheen että vanhempien ongelmien ja haasteiden vaikutuksia lapsen kehitykseen ja tunne-elämään, teorian ja haastatteluiden avulla. Lisäksi tuomme esille vanhempien ja lasten tukemisen tarpeita perhetyön avulla ja niiden vaikutuksia.

Opinnäytetyömme aiheen valitsimme, koska olemme kiinnostuneita aiheesta ja aihe on ajankohtainen. Perhetyön tarve on kasvanut ja yhä enemmän on perheitä, jotka tarvitsevat tukea perhetyöltä. Perheet ovat myös pahoinvoivempia kuin ennen. Haluamme opinnäytetyössämme saada selville mistä perheiden pahoinvointi johtuu ja miten perhetyö vastaa perheiden tarpeisiin. Lähtökohtana aiheen valinnalle oli, että toisella meistä on aiempaa kokemusta perhetyöstä perhetyön harjoittelun kautta ja tuntemusta lastensuojelusta ja toisella on kokemusta ja tuntemusta varhaiskasvatuksesta ja lapsen kehityksestä. Halusimme valita aiheen, josta voisimme oman kiinnostuksen mukaan saada lisää tietoa ja kehittää ammatillista osaamistamme. Opinnäytetyöstämme voi mahdollisesti olla hyötyä perhetyön tuen kohdistamisessa.

2. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Perehdymme opinnäytetyössämme siihen mitkä asiat perheessä ja vanhemmuudessa johtavat perhetyön tarpeeseen, miten vanhemmuutta tuetaan perhetyön avulla ja miten perhetyöllä vastataan lapsen tarpeisiin. Selvitimme haastattelujen avulla vanhempien sekä perhetyöntekijöiden näkökulmia Lapissa sijaitsevan kunnan perhetyössä. Haastattelimme kolmea perhetyöntekijää ja kolmea vanhempaa. Haastattelemamme perhetyöntekijät tekevät lastensuojelun korjaavaa ja ohjaavaa perhetyötä ja perheet, joiden vanhempia olemme haastatelleet, ovat kaikki lastensuojelun asiakkaina. Perheistä kaksi oli yksinhuoltajaperheitä, jossa toisella oli yksi vauva ja toisella kolme lasta. Kolmannella perheellä oli kolme lasta ja vanhemmat elävät parisuhteessa. Opinnäytetyömme avulla perhetyö voi mahdollisesti saada lisää tietoa siitä, miten kohdentaa tuen tarvetta oikein. Meidän tavoitteenamme opinnäytetyötä tehdessämme oli kehittää ammatillista osaamistamme ja ymmärrystämme lastensuojelutyöstä ja perhetyöstä. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman kattava kuva perhetyöstä ja sen työmuodoista haastattelujen ja teorian avulla. Otimme selvää miksi ja mihin tarpeisiin perhetyötä tehdään ja perhetyön merkityksestä perheiden tukemisessa.

Opinnäytetyömme aiheen valitsimme oman kiinnostuksemme ja aiheen ajankohtaisuuden vuoksi. Meistä toinen on tehnyt pitkän suuntaavan harjoittelun perhetyössä, mistä kiinnostuksemme aiheeseen heräsi. Lisäksi olemme kiinnostuneita lastensuojelutyöstä ja niistä syistä miksi perheet ajautuvat lastensuojelun asiakkuuteen ja asioista, jotka johtavat lopulta lastensuojelun toimenpiteisiin. Ennen opinnäytetyön aloittamista olemme törmänneet vanhemmuuden kysymyksiin siitä, mikä on riittävää vanhemmuutta perheiden ja yhteiskunnan näkökulmasta. Kysymykset tulevat esille perheiden pahoinvoinnin lisääntymisen takia, joka näkyy lasten kehityksessä, käyttäytymisessä ja huolehtimisessa, mihin me olemme lasten kanssa työskennellessämme törmänneet, esimerkiksi päiväkodissa. Perhetyö on mielestämme tärkeä osa perheiden auttamisessa ja tukemisessa ja perhetyö voi vaikuttaa vanhempien lasten kasvatukseen ja sen onnistumiseen. Perhetyön kautta pystyimme saamaan konkreettista tietoa perheiden tilanteista ja tuen tarpeista, mikä on olennaista opinnäytetyössämme. Perhetyön kautta pääsimme helposti

lähestymään myös perheitä ja vanhempia, joilla tiesimme tuen tarpeita olevan. Meitä kiinnosti myös haastattelujen tuloksissa vanhempien ja työntekijöiden mielipiteiden yhteneväisyydet ja eroavaisuudet.

2.2 Metodologiset lähtökohdat

Opinnäytetyömme muodostui kvalitatiiviseksi eli laadulliseksi tutkimukseksi, koska päätimme käyttää teemahaastattelumenetelmää opinnäytetyössämme. Menetelmän avulla halusimme päästä mahdollisimman lähelle tutkittavaa kohdetta. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pohjautuu eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan (Metsämuuronen 2006, 88). Tutkimuksessa lähtökohtana on ,että tutkijalla ei ole ennakko-olettamuksia, ennakkoasettamuksia tai määritelmiä. Opinnäytetyö on aineistolähtöinen analyysi, joka tarkoittaa lähtemistä liikkeelle empiirisestä aineistosta, eli mitatusta kokemusperäisestä aineistosta. (Eskola & Suoranta 1998, 199.) Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää, jossa ajatellaan, että todellisuus on moninaista. Todellisuutta ei saa kuitenkaan pirstoa osiin vaan sitä pitää tarkastella mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2004, 152.) Tutkimuksessa tutkitaan yleensä pieniä määriä tapauksia, jotta pystytään perehtymään ja analysoimaan näitä mahdollisimman tarkasti. Aineiston kriteerinä on sen laatu eikä määrä. (Eskola & Suoranta 1998, 18.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei käytetä tilastollisia menetelmiä eikä mitään mikä perustuu lukuihin. Tutkimuksessa pyritään ”löydöksiin”, jossa ilmiöt kuvataan ja ymmärretään syvällisesti sekä analyysi on mielekästä tulkintaa. Tiukat säännöt eivät koske laadullista aineiston analyysia, vaan se on syklinen prosessi. Syklisellä prosessilla tarkoitetaan, että analyysi ei ole laadullisen tutkimuksen viimeinen vaihe, vaan se kulkee läpi koko tutkimusprosessin ja ohjaa tutkimusprosessia ja tiedonhankintaa. (Kananen 2008, 24.)

Kvalitatiivinen tutkimusote sopii silloin, kun halutaan tutkia ja koota aineistoa luonnollisessa ja todellisessa tilanteessa, jossa ei pystytä kontrolloimaan vaikuttaviin tekijöihin (Hirsjärvi ym. 2004, 155; Metsämuuronen 2006, 88). Se sopii myös silloin, kun tutkija on suorassa kontaktissa tutkittavaan ja kun ollaan kiinnostuneita mukana olleiden kokemuksista ja siitä miten he näkevät reaali maailman. (Kananen 2008, 25.) Ajatellaan,

että ihmiset ovat hyvä instrumentti tiedon keruuseen. Tutkija luottaa omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittavien kanssa. Tutkimuksessa lähtökohtana on tapahtumien yksityiskohtainen tarkastelu. Tutkija haluaa paljastaa odottamattomia seikkoja ja saada tietoa syy-seuraus suhteista. Tutkija valitsee tutkittavat tarkoituksenmukaisesti ja käsittelee tutkittavista saatua aineistoa ainutlaatuisena. Tutkija toteuttaa tutkimustaan joustavasti ja olosuhteiden mukaisesti. Tutkija suosii metodien käyttöä aineiston hankinnassa. (Hirsjärvi ym. 2004, 155; Metsämuuronen 2006, 88.)

Metodeja, joita tutkija suosii kvalitatiivisessa metodologiassa, voivat olla teemahaastattelu, ryhmähaastattelu, litterointi, havainnointi ja dokumenttien ja tekstien analysointi. Metodien tarkoituksena on, että tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Haastatteluita tehdään valituille yksilöille tai ryhmille, jossa esitetään avoimia kysymyksiä. Litteroinnin avulla voidaan ymmärtää paremmin tutkittavien vastauksia ja mielipiteitä eri asioihin. Havainnoimalla voidaan ymmärtää tutkittavien käyttäytymistä ja kulttuuria. Dokumenttien ja tekstien analysoinnin avulla voidaan ymmärtää tutkittavien käyttämiä kategorioita omassa kulttuurissa. (Hirsjärvi ym. 2004, 155; Metsämuuronen 2006, 88.)

2.3 Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmä

Teorian avulla keräsimme tietoa siitä, mitä vanhemmuuden rooleja ja eri perhemalleja on olemassa sekä mitä riskitekijöitä vanhemmuudessa voi olla. Näemme, että vanhemmuus on haaste jokaiselle lasta kasvattavalle. Monet perheet tarvitsevat tukea kasvatukseen, koska vanhemmilla itsellään ei ole riittävästi keinoja ratkaista lasten kasvatukseen liittyviä haasteita. Perheillä voi muun muassa olla haasteita arjen sujumisessa sekä lasten tarpeiden täyttämässä. Vanhemmuus heijastuu lapseen ja lapsen tunne elämään. Teorian avulla selvitimme, mitä tunne elämän häiriöitä lapselle voi tulla sekä miten se vaikuttaa lapsen kehitykseen. Käsittelemme työssämme myös kiintymyssuhdeteoraa.

Haastatteluiden avulla halusimme selvittää, mitkä ovat ne haasteet ja tarpeet, joita nämä vanhemmat kohtaavat ja mihin tukea tarvitsevat sekä millaista tukea perhetyöllä on valmiuksia antaa. Tiedonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua, koska halusimme saada syvällistä ja monipuolista tietoa tutkittavasta aiheesta. Lisäksi haastattelun aikana pystyimme motivoimaan haastateltavia kertomaan ja tarkentamaan mielipiteitään paremmin kuin esimerkiksi kyselyllä.

Puolistrukturoitua haastattelua kutsutaan toisella nimellä teemahaastatteluksi. Puolistrukturoitu haastattelu tarkoittaa, että haastattelun teema-alueet ja annetut aiheet ovat kaikille samat ja vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat kertoa vastaukset omin sanoin. Juuri siksi teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa ei kysymyksillä ole tarkkaa muotoa ja järjestystä, joka strukturoidulle lomakehaastattelulle on luonteenomaista. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 44, 47- 48.) Teemat tulisi olla väljiä, jotta haastateltavan kokonaisvaltainen kokemuksen rikkaus saadaan mahdollisimman hyvin selville. Teemahaastattelu etenee niin pitkälle kuin haastateltava sen sallii ja hänen intressit riittävät. Tutkija ja haastateltava voivat molemmat tarkentaa ja syventää keskustelua. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66- 67.)

Haastateltavat ovat jokainen yksilöllisesti kokeneet tilanteita, joka ei edellytä yhteistä aikaansaattua kokemusta. Ajatellaan, että jokaisella on omat uskomukset ja tunteet, joita voidaan tarkastella teemahaastattelu menetelmällä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47- 48.) Tilanteissa, joissa kohteena ovat arkaluonteiset ja yksityiset asiat, on teemahaastattelu ominainen tapa saada selville olennaiset asiat kuten arvostukset, perustelut ja ihanteet. (Metsämuuronen 2006, 115.)

Tutkimuksen haastattelun voi tehdä yksilöhaastatteluna, parihaastatteluna tai ryhmähaastatteluna. Yksilöhaastattelu on näistä eniten käytetyin. Parihaastattelua käytetään esimerkiksi silloin kun haastatellaan lapsia, nuoria tai vanhempia. Pari- ja ryhmähaastattelu ovat tehokkaita tiedonkeruumuotoja, koska niissä saadaan tietoa useammalta henkilöltä samassa ajassa. Yksilöhaastattelulla voidaan taas saada enemmän syvempää tietoa, koska haastateltava voi olla luontevampi ja vapautuneempi haastattelu tilanteessa. Tutkijan on otettava huomioon myös eri käytännöllisiä asioita, sekä varauduttava erilaisiin haastattelu tilanteisiin. Tutkijan on sovittava haastattelu aika etukäteen, valmistautua keskustelun avauksiin, kysymyksiin ja dialogin ohjaamiseen. Varauduttava on haastateltavien eri tyyleihin vastata, jotkut voivat olla niukkasanaisia ja toiset puheliaita. (Hirsjärvi ym. 1997, 199- 200.) Haastattelut teimme yksilöhaastatteluina, vaikka annoimme molemmille vanhemmille mahdollisuuden olla mukana haastattelussa. Molemmilla vanhemmilla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta osallistua haastatteluun. Sovimme haastatteluajat haastateltavien kanssa etukäteen ja annoimme mahdollisuuden haastateltavil-

le valita haastattelupaikan. Olimme varautuneet haastattelussa siihen, että haastateltava voi olla niukkasanainen, jolloin joudumme itse esittämään lisäkysymyksiä.

2.4 Tutkimuksen analysointi

Haastatteluita tehtäessä käytimme apunamme nauhuria, jotta haastattelu kulkisi sujuvasti. Ajatuksena oli, että meidän ei tarvitse keskittyä kirjoittamiseen vaan ainoastaan kuuntelemiseen ja haastattelemiseen. Nauhuria käytettäessä haastateltava saa puhua vapaasti eikä puhetta tarvitse keskeyttää kirjoittamisen vuoksi. Nauhoittamalla aineistot meidän oli helppo koota analysoitavat aineistot. Nauhoitetun aineiston jälkeen litteroimme aineistot, jonka tarkoituksena on helpottaa aineiston analysoinnin tekemistä. Purimme nauhoitetun aineiston litteroimalla sen sanasta sanaan. Litteroidessamme huomioimme haastateltavan kertoman lisäksi myös erilaiset äänenpainotukset ja reagoinnin eri asioihin. Nauhurilla tallennettu aineisto usein litteroidaan, mikä tarkoittaa puhtaaksi kirjoittamista sanasta sanaan. Litterointi on yleisin tapa purkaa nauhoitettu haastattelu, josta on suuri apu analysoidessa aineistoa. Litterointiin ei ole tarkkaa kirjaamisohjetta, vaan se tehdään tutkimuksen tarpeiden mukaisesti, riippuen siitä mitkä analysoinnin tavoitteet. Litterointi voidaan tehdä kaikesta siitä aineistosta mitä on saatu tai voidaan valikoida litteroitava aineisto teema alueisiin sopien. (Hirsjärvi ym. 2001, 210.)

Ennen analysointivaihetta valitsimme kolme teemaa, jotka syntyivät tutkimuskysymyksistä ja haastattelun teemoista. Teemat ovat tuen tarpeita perheessä ja vanhemmuudessa, jotka johtavat perhetyön tarpeeseen, vanhemmuuden tukeminen perhetyön avulla ja lapsen tuen tarpeet ja niiden tukeminen perhetyön avulla. Jaoin saadun aineiston oikeiden teemojen alle, jonka jälkeen lähdimme tarkastelemaan jokaista teemaa erikseen ja analysoimaan aineistoa.

Haastattelujen tallentaminen on yleinen tapa teemahaastattelua tehtäessä. Teemahaastattelussa pyrkimyksenä on saada mahdollisimman luontevaa ja vapautunutta keskustelua, joka sujuisi ilman katkoja. Tallentamisen tarkoituksena on, että kirjoittamisen voisi jättää kokonaan pois, jolloin kynää ja paperia ei tarvita. Kirjoittaessa haastattelua, voi jäädä huomioimatta monia tärkeitä asioita, esimerkiksi erilaiset äänenpainot tai muita analysoinnin kannalta olennaisia asioita. Omaan haastatteluun ja teemoihin tulisi perehtyä

mahdollisimman hyvin, jotta papereiden selailuun ei haastattelun aikana tarvitse keskittyä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 92.)

2.5 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden periaatteet

Eettisiä ratkaisuja tehdään alusta asti tutkimusaihetta valittaessa. Tutkimusaihetta valittaessa täytyy miettiä kenen ehdoilla aiheen valinta tehdään ja minkä takia tutkimukseen ryhdytään. Ongelmallisiksi kysymyksiksi koetaan usein, se valitaanko vai vältetäänkö muodinmukaisia aiheita. Valitaanko aihe joka ei ole merkitykseltään erityisen tärkeä, mutta helposti toteutettavissa ja miten aiheen yhteiskunnallinen merkitys tulisi ottaa huomioon. (Hirsjärvi ym. 2001, 26.) Valitsimme aiheen omien ehtojemme ja kiinnostuksemme mukaisesti. Mielestämme työmme aihe on ajankohtainen ja merkittävä yhteiskunnallisesti. Olemme nähneet vaivaa tutkimuksemme eteen, emmekä mielestämme menneet sieltä mistä ”aita on matalin”.

Kun tehdään opinnäytetyötä, joka kohdistuu ihmisiin, tulee selvittää heidän suostumuksensa tutkimukseen sekä tulee miettiä millaista tietoa ihmisille annetaan ja millaisia riskejä tutkimukseen osallistuminen sisältää. Tutkimushenkilö täytyy perehdyttää niin, että hän ymmärtää, mitä tutkimuksen kulussa tulee tapahtumaan ja mitä saattaa tapahtua. Tutkimukseen suostuminen täytyy olla vapaaehtoista ja tutkimushenkilö on itse pätevä tekemään kypsiä päätöksiä ja arviointeja, siitä mitä hän tuo tutkimuksessa julki. Tutkittavaa henkilöä täytyy kohdella asianmukaisella ja kunnioittavalla tavalla. On otettava huomioon anonyymiuden takaaminen, luottamuksellisuus ja aineiston tallentaminen asianmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2001, 26- 27.) Tutkimusta aloittaessamme, kysimme jokaiselta haastatteluun osallistuvalla halukkuuden haastatteluun sekä suostumuksen haastattelun tallentamiseen. Toimimme esiin, että pidämme täydellisen anonyymiuden haastateltavista, heidän kotipaikkakunnistaan sekä myös opinnäytetyöteko paikkakunnasta. Toimimme myös esille, että tallennettu aineisto on ainoastaan meidän omaa analysointiamme varten, eikä sitä julkaista missään ja aineisto opinnäytetyön valmistuttua tuhotaan. Halusimme painottaa, että he voivat lähteä luottavaisin mielin tutkimukseen mukaan.

Opinnäytetyössä täytyy välttää epärehellisyyttä kaikissa teon vaiheissa. Epärehellisyyden välttämiseen kuuluu tärkeitä periaatteita, joita tulee noudattaa. Plagiointi tutkimuk-

nessa ei ole sallittua. Jokaisella on omaan tekstiinsä copyright-oikeus, joka tarkoittaa, että lainattava teksti tulee osoittaa asianmukaisin lähdemerkinnöin. Tekstiä lainattaessa suoraan on tekstin oltava tarkka aina painovirheitä myöten. Tutkimukseen otettavaa teoriaa muista julkaisuista ei saa ottaa omiin nimiinsä vaan on mainittava tutkimuksen tekijä asianmukaisesti. Tutkimuksen tuloksia pitää tarkastella myös kriittiseltä kannalta, tutkimustuloksia ei saa keksiä eikä niitä saa kaunistella. Tutkimuksen raportointi ei myöskään saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista. Esimerkiksi tutkimuksessa käytettävät menetelmät on tuotava huolellisesti esille sekä myös tutkimuksen puutteet on tuotava julki. (Hirsjärvi ym. 2001, 27- 28.) Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet ottamaan huomioon rehellisyyden eli tekstin lainaamisen asianmukaisella tavalla. Emme ole ottaneet mitään tekstiä omiin nimiimme, mikäli se ei sitä ole, vaan olemme merkinneet tekstin asianmukaisin lähdemerkinnöin. Tulosten esille tuomisessa olemme pyrkineet välttämään analysoitavan aineiston väärentämistä. Emme ole kaunistelleet tuloksia, vaan olemme tuoneet tulokset esille rehellisesti.

Tutkimusta tehdessä ja lähteitä valittaessa täytyy noudattaa lähdekriittisyyttä. Valittaessa lähteitä on hyvä ottaa huomioon kirjoittajan tunnettavuus ja arvovalta. Mikäli kirjoittajan nimi toistuu useassa julkaisussa ja muiden kirjoittajien lähdeviitteissä on kirjoittajalla luultavasti alalla arvovaltaa, jolloin kirjoittajaan kannattaa tutustua paremmin. Tutkijan tulee ottaa huomioon lähteiden ikä, että lähteet olisivat mahdollisimman tuoreita. Tutkimustieto voi muuttua nopeasti, jonka takia täytyy ottaa selville uusin tieto aiheesta. Lähteet täytyy olla myös uskottavia, joka myös liittyy monesti kirjoittajan arvovaltaan. Tutkimuksessa on myös tarkasteltava useita lähteitä, eikä saa jäädä yhden lähteen varaan, jotta saadaan mahdollisimman paljon eri kirjoittajien näkökulmia asiasta, jolloin myös voidaan luottaa lähteistä saamaan tietoon. (Hirsjärvi ym. 2001, 102.) Olemme pyrkineet hankkimaan tuoreita lähteitä, varsinkin sellaisilta aihealueilta, joissa uskoimme tietojen muuttuneen lähiaikoina. Olemme käyttäneet myös vanhempia teoksia, mikäli aiheesta ei ole löytynyt tuoreempaa tietoa tai emme ole kokeneet tiedon muuttuneen viime vuosina. Olemme pyrkineet valitsemaan kriittisesti lähteitä, jotka meidän mielestämme ovat uskottavia ja luotettavia. Emme kuitenkaan ole juuri kiinnittäneet erityistä huomiota kirjallisuutta valittaessa kirjoittajien tunnettavuuteen ja arvovaltaan, mutta olemme kuitenkin käyttäneet paljon sellaista kirjallisuutta, mitkä tiedämme olevan paljon luettuja ja käytettyjä.

Olemme opinnäytetyössämme tehneet yhteistyötahon ja ohjaavien opettajien kanssa tutkimusluvan ja hankesopimuksen. Sopimuksessa sovitaan vaitiolovelvollisuudesta, mikä tarkoittaa, että työssämme emme tuo esille haastateltavien ihmisten nimiä emmekä mainitse minkä paikkakunnan perhetyöhön tutkimus on tehty. Sopimuksessa on sovittu myös aineistojen luottamuksellisesta käsittelystä sekä siitä, että tekijänoikeudet pysyvät opinnäytetyöntekijöillä.

2.6 Prosessin kuvaus

Aihetta valittaessa, valintaamme vaikutti mielenkiinto vanhemmuuden haasteisiin, perheiden nykypäivän ongelmiin ja perhetyön rooliin perheiden tukemisessa. Toinen meistä on suuntautunut lastensuojelun puolelle ja käynyt asiakastyön harjoittelun perhetyössä, josta sai käytännön kuvaa lastensuojelun työn tekemisestä ja perheiden tukemisesta. Toinen taas on suuntautunut varhaiskasvatuksen puolelle ja tehnyt harjoittelut suurimaksi osaksi lasten kanssa, joista on saanut kuvaa lapsen kehityksestä ja sen edellytyksistä. Mielestämme meidän tiedot ja kokemukset yhdistettynä olivat hyvä lähtökohta opinnäytetyömme tekemiselle.

Aloitimme työmme tekemisen maaliskuussa 2011, miettimällä tutkimuksen sisältöä ja tekemällä tutkimussuunnitelmaa, jotta tutkimuslupa ja hankesopimus saataisiin. Luvan saamisessa ja sopimuksen tekemisessä ei ollut ongelmaa. Haastattelut valmistimme toukokuussa ja toukokuun lopussa oli ensimmäinen haastattelu. Haastattelut saimme valmiiksi kesän aikana. Tarkoituksena oli tehdä teoriaosuus myös kesän aikana valmiiksi, mutta saimmekin vain haastattelut ja litteroinnit tehtyä. Kesän suunnitelmiin tuli muutos siksi, että molemmat saivat töitä ja aikaa opinnäytetyön tekemiselle ei jäänyt haluttua määrää eikä kiinnostusta ja motivaatiota työn tekemiseen vapaa-aikana ollut. Teorian kokoamisen aloitimme vasta elokuun lopussa, joten saimme tehdä melko tiivistä työkentelyä, kun harjoittelunkin alkaminen lähestyi syyskuun lopulla. Työn tekemiselle tuli kiire ja muut asiat oli vapaa-ajalta unohdettava, jotta saisimme työn tavoitteellisessa ajassa valmiiksi ja valmistuminen olisi mahdollista. Kiirettä olisi helpottanut jos kesän aikanakin olisimme saaneet enemmän aikaa ja työharjoittelu ei olisi ollut näin myöhäisessä vaiheessa. Kiire on myös kiristänyt välillä molempien hermoja ja keskinäisiä väljämme, mutta hetken irtiotot toisista ja pienet hengähdystauot ovat auttaneet asiaa.

Koimme opinnäytetyön tekemisen opettavaiseksi ja pitkäjänteisyyttä vaativaksi. Pari-työskentelyssä on niin hyviä kuin huonojakin puolia. Olemme toimineet toisillemme eteenpäin viejinä, mutta haastavaa on ollut ottaa huomioon toinen ja toisen mielipiteet sekä kuunnella toista. Joskus työn tekeminen vaati uhrauksia ja molemmilta joustavuutta, muuten emme mekään olisi opinnäytetyötä saaneet valmiiksi.

Opinnäytetyön teko on tuonut molemmille lisää tietoa ja taitoja ja huomaamme oman ammatillisen kasvun kehittyneen opinnäytetyön aikana. Kiinnostuksemme työelämässä suuntautuu toisella lastensuojelu puolelle ja toisella varhaiskasvatuksen puolelle ja olemme molemmat saaneet molempien tulevaan työelämään monipuolista tietoa ja taitoa katsoa asioita avarakatseisemmin. Rikkautta opinnäytetyön tekemisessä oli se, että saimme paljon arvokasta kokemusperäistä tietoa työntekijöiltä ja palveluiden käyttäjiltä.

Työn tekeminen oli haastavaa. Kaikkein vaikeinta oli aiheen rajaus ja sisällön miettiminen. Opettajilta saimme hyviä vinkkejä ja apua aiheen rajaukseen sekä siihen, mitä työ sisältäisi. Olisimme kuitenkin voineet hyödyntää enemmän opettajien käytettävissä olevaa aikaa, vaikka käytettävistä kerroista olikin paljon hyötyä. Kirjoittamisen prosessiin menikin yllättävän paljon aikaa ja monesti omalle työlleen tulee sokeaksi, jolloin me jäämme useasti paikalleen eikä työ tuntunut etenevän. Teorian hakeminen ja kasaaminen oli myös meille vaikeaa. Olimme useasti epävarmoja tiedon riittävydestä, tarpeellisuudesta sekä laadusta. Kerätessämme tietoa, tuntui, että teoriaa ei löydy tarpeeksi ja oli vaikeaa löytää sopivia teoksia ja nettilähteitä ja turhan useasti tyydyimme vain oman koulun kirjaston tarjontaan. Sen ajan puitteissa, mitä meillä on tämän opinnäytetyön työstämiseen ollut aikaa, olemme melko tyytyväisiä tuotokseen.

Haastattelut menivät mielestämme päälisin puolin hyvin, mutta jäimme kuitenkin pohtimaan perhetyöntekijöiden ja vanhempien vastauksien eroavaisuuksia ja vastauksien totuudenmukaisuutta. Koimme, että haastattelutilanne saattoi vanhemmille olla hankala ja jännittävä, mikä vaikutti vastausten antamiseen meille sekä uskallusta asioiden totuudenmukaiseen kertomiseen ei välttämättä kaikissa asioissa ollut. Jäimmekin miettimään, mistä vastausten eroavaisuudet johtuivat, koska perhetyöntekijöiden vastausten perusteella perheiden ongelmat ja haasteet olivat laajempia kuin mitä vanhemmat antoivat ymmärtää. Kuitenkin uskoimme saavamme oikeaa tietoa perhetyöntekijöiltä sekä myös joitakin asioita pystyimme rivien välistäkin lukemaan.

Olemme kiitollisia opinnäytetyössämme apuna olleille, heidän apu vaikutti suuresti opinnäytetyömme valmistumiseen. Toivomme, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä myös muille ihmisille.

3. PERHETYÖN KUVAUSTA

3.1 Perhetyön määrittelyä

Perhetyöllä tarkoitetaan moniammatillista työtä, jossa yhdistyy osaaminen ja tieto usealta eri taholta. Yleisimmät tahot ovat sosiaalityö, päivähoito, terveydenhuolto, seurakunta ja järjestöt. Perhetyössä tärkeimmäksi asiaksi korostuu perheen hyvinvointi ja perhekeskeisyys, jotka ohjaavat perhetyöntekijöiden toimintaa. Periaatteina perhekeskeisyydessä on perheen kunnioittaminen, perheen itsemääräämisoikeus sekä työntekijän ja perheen välinen kumppanuus, joka tarkoittaa jaettua vastuuta ja molempien aktiivisuutta. (Uusimäki 2005, 3, 26; Vuori & Nätkin 2007, 7-8.) Perheiden kanssa tehdään yhteistyötä, joka voi kohdistua pelkästään lapseen tai vanhemmuuteen, mutta myös molempiin. On olemassa erilaisia tasoja johon vanhempien ja työntekijöiden yhteistyö rakentuu, esimerkiksi ammattilaiskeskeinen kasvatus, vanhemmat ammattilaisten kasvatuksen tukena, vanhemmat vaikuttajina ja moniammatillisesti tuettu vanhemmuus. (Uusimäki 2005, 24- 74.) Perhetyön asiakkaina ja auttamisen kohteena voivat olla perheet jotka tarvitsevat tilapäistä tukea tai perheet joilla on pitkä lastensuojelullinen asiakkuus takana (Reijonen 2005, 9-10). Lastensuojelun perhetyötä tehdään joko perheen kotona tai vastaanotolla (Reijonen 2005, 3).

Perhetyö aloitetaan silloin, kun on syntynyt huoli perheestä ja lapsista. Yleisimpiä huolen aiheita ovat lasten laiminlyönti, kasvatustavat, rakkauden puute, tarpeiden täyttämisen ja eroaminen. Huoli syntyy perheitä uhkaavista ongelmista ja riskeistä. Huoli on laaja käsite ja eri toimijoita yhteen kutsuva, sillä se sopii perhetyön analyysiin. Huolessa on kuitenkin erilaisia sisältöjä, joihin voidaan etsiä vastauksia. Esimerkiksi tarvitaan perheiden ja perheenjäsenten suojelua, jolloin vähennetään uhkaavia tilanteita ja vääränlaista käytöstä. Huoli pitää sisällään myös huolenpitoa ja positiivisten tekijöiden lisäämistä. (Vuori & Nätkin 2007, 18- 19.) Aloitettaessa perhetyötä selvitetään huolen syntyperä, mitä ongelmia perheellä on ja mihin he tarvitsevat apua. Selvitetään myös mitä voimavaroja perheellä on ja perheen kanssa yhdessä suunnitellaan konkreettiset tavoitteet, jotka tukevat perhetyön onnistumista ja edistymistä. (Reijonen 2005,11)

Perhetyö on pääasiassa muutokseen tähtäävää työtä, jolla pyritään lisäämään perheiden ja lasten hyvinvointia (Reijonen 2005, 10). Perhetyötä tehdään perheiden tarpeiden ja tavoitteiden pohjalta, joihin perhetyö vastaa tukemalla perhettä (Järvinen ym. 2007, 10 -11). Perhetyö on tiedon keräämistä perheestä tilanteen selvittämistä, perheen toimivuuden arviointia, perheiden auttamista, ohjaamista, valistamista, kasvattamista sekä ongelmia ehkäisemistä ja niitä tarvittaessa korjaamista. (Vuori & Nätkin 2007, 7- 8). Lastensuojelun perhetyö voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat ennaltaehkäisevä perhetyö, ohjaava perhetyö sekä tehostettu ja korjaava perhetyö (Uusimäki 2005, 51 - 52).

3.2 Perhetyön muodoista

Ohjaava perhetyö kuuluu lastensuojelun avo- ja sijaishuollon perhetyön muotoihin. Perhetyö aloitetaan sosiaalityöntekijän yhteydenotolla. Asiakkaina ovat kriisiytyneet tai kriisiytymässä olevat perheet. Tarkoituksena on tehdä suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä tasavertaisesti muiden työntekijöiden ja perheen kanssa, perheen kotona. Ohjaavan perhetyön tavoitteena on tukea vanhempien vanhemmuutta, lasten kasvatusta, itsenäistä selviytymistä, perhesuhteita sekä auttaa perhettä ongelmien selvittämisessä. (Uusimäki 2005, 12- 14.) Ohjaavan perhetyön prosessi pohjautuu vuorovaikutukseen sekä perheen kanssa yhdessä toimimiseen ja siinä pyritään lyhyellä aikavälillä normalisoimaan perheen tilanteet niin, että he saavat kaiken tuen tarvitsemistaan palveluista. Tarkoituksena on muokata perheen sisäisiä suhteita, sosiaalisia sääntöjä sekä niiden tulkintatapoja siten, että perheenjäsenet itsekin motivoituvat perheen ongelmien ratkaisemiseen, jonka kautta mahdollistuu pitemmällä aikavälillä perheen itsenäinen selviytyminen. (Vihe-riävaara & Vikstrand & Suvanto & Kanninen 1998, 39.)

Ongelmia hoidetaan, korjataan ja poistetaan tehostetun ja korjaavan perhetyön avulla (Uusimäki 2005, 66). Korjaavaan perhetyöhön tullaan asiakkaaksi lastensuojelun sosiaalityöntekijän lähetteen kautta. Asiakkuuteen tullaan silloin, kun perheellä on vaikea elämäntilanne tai lapsen turvallisuus on uhattuna eikä huolenpito ja tarpeet ole riittäviä. Silloin perhetyön tehtävänä on tukea ja kuntouttaa perhettä lastensuojelun sosiaalityön tukitoimena. (Reijonen 2011) Yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja perheen kanssa päätetään kaikki mitä korjaavan perhetyön avulla tehdään perheelle kuten milloin se alkaa, kuinka kauan se kestää ja kuka sitä seuraa ja arvioi. Korjaava perhetyö on

kontrolloivaa perhetyötä. Korjaava perhetyö on maksuton perhetyön muoto. (Kalajoen kaupunki 2011.)

Perustehtävänä ennaltaehkäisevässä perhetyössä on perheiden omien voimavarojen, elämänhallinnan ja arjessa selviytymisen vahvistaminen. Tarkoituksena on vastata perheiden tarpeisiin ja auttaa perheen tilanne kuntoon tilapäisellä avulla. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tehdessä ei ole aina valmiita suunnitelmia ja tavoitteita. Perhetyöntekijä ensisijaisesti motivoi perhettä tekemään itse, kuitenkin olemalla turvana ja tukena. Tarvittaessa perhetyöntekijä myös auttaa oma-aloitteisesti ja toimii esimerkkinä perheelle toimivasta aikuisesta. (Uusimäki 2005, 55- 56.) Ennaltaehkäisevä työ on usein palkitsevaa sekä perheelle, että työntekijöille, koska tuloksia voi syntyä lyhyessäkin ajassa (Järvinen ym. 2007, 35). Työtä tarjotaan ja annetaan perheille esimerkiksi silloin, kun tarvitaan tukea lapsen kasvatuksessa, rajojen ja pelisääntöjen asettamisessa lapselle, tukea selviytyä itkuisesta vauvasta ja uniongelmistä. Perhe voi tarvita neuvoa ollessaan vanhempänä epävarmoja käytännön asioissa ja kodinhoitoon liittyvissä toiminna tai jos perheessä on vakava kriisi, sairastuminen, kuolema tai perheen rikkoutuminen. (Kalajoen kaupunki 2011.)

Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaina ovat yleensä perheet, jossa odotetaan lasta tai jossa on alle kouluikäisiä lapsia (Järvinen ym. 2007, 35). Asiakkaan ei tarvitse kuulua lastensuojelun asiakkuuteen ja sitä tehdään joka kerta perheen kanssa yhteistyössä vapaaehtoisesti. Asiakkuuteen pääsee ottamalla itse yhteyttä johonkin viranomaiseen, joka on yhteyksissä perhetyöhön tai perhe voi tulla asiakkaaksi myös muista perhepalveluista. Perhe saa enintään kymmenen kertaa ennaltaehkäisevää perhetyötä, jonka jälkeen katsotaan, miten tavoitteet ovat toteutuneet sekä mitkä olisivat sopivat jatkotoimenpiteet. (Kalajoen kaupunki 2011.)

3.3 Perhetyön prosessi

Perhetyön prosessi etenee vaiheittain haluttuun suuntaan, suunnitelmien ja tavoitteiden mukaisesti. Perhetyön prosessiin kuuluu kolme päävaihetta: aloitus, toteutus ja päättäminen, joista jokainen vaihe sisältää useita tilanteita ja tapahtumia. Prosessi etenee aina perhekohtaisesti, sen mukaan millainen perheen tilanne on. Prosessia aloitettaessa on tullut ilmi huoli perheestä ja tuen tarpeesta, huolen ilmoittajana on voinut olla joku per-

heen jäsenistä, lähipiiristä, joku ulkopuolinen, esimerkiksi naapuri tai joku viranomainen. Yleisimpiä huolen puheeksi ottajia ovat sellaiset viranomaiset, joiden kanssa perhe on ollut yhteistyössä, kuten terveydenhoitaja tai sosiaalityöntekijä. Työntekijä, joka on ottanut huolen asiakseen ja yleensä sosiaalityöntekijä, ovat yhteydessä perhetyöhön vanhempien luvalla. Perhetyöntekijät tekevät alustavan arvion perheen tilanteesta ja siitä, millainen avun tarve perheellä on sekä millaiset mahdollisuudet perhettä on auttaa. (Järvinen ym. 2007, 74,76,77.)

Ensimmäinen tapaamiseen osallistuvat perhe, perhetyöntekijät, sosiaalityöntekijät ja muut perheen valitsevat työntekijät. Tapaaminen järjestetään yleensä perheen kotona tai työntekijän toimipisteessä. Ensimmäisessä tapaamisessa sovitaan perhetyön aloittamisesta, mikäli perhe on halukas yhteistyöhön. Silloin, jos perhe ei ole halukas yhteistyöhön perhetyön kanssa, annetaan perheelle harkinta-aikaa tai ohjataan perhe muiden palveluiden piiriin. Harkinta-aikana perhe joko ottaa tai ei ota vastaan perhetyön antamaa mahdollisuutta kotikäyntiin. Ensimmäisessä tapaamisessa tehdään yhdessä perheen kanssa perhetyön suunnitelma, joka tehdään perheen palveluntarpeen mukaan. Suunnitelmassa sovitaan perhetyön sisältö, kesto, tavoitteet sekä perhetyön arvioinnin ja prosessin seuranta. (Järvinen ym. 2007, 77- 80.) Tavoitteet tulee tehdä niin, että ne tähtäävät perheen itsenäiseen selviytymiseen perhetyön ulkopuolella (Reijonen 2005, 11). Sopimus on yhteistyösopimus, johon kaikkien tulee sitoutua. Sopimus selkiyttää työn etenemistä. (Hurtig 2003, 27.) Sopimus tehdään kirjallisena ja se toimitetaan jokaiselle tapaamisessa läsnä olleelle. Perheen ja perhetyöntekijöiden yhteiset tapaamiset, joko perheen kotona tai toimipisteessä, toteutuvat ennalta sovittuina tapaamisina suunnitelman mukaisesti. (Järvinen ym. 2007, 78- 80.)

Työskentelyn edetessä arviointia tehdään koko ajan, ja siinä seurataan toimintaa, toiminnan vaikutusta, tavoitteiden onnistumista sekä vuorovaikutusta. Perhe arvioi itse omaa toimintaansa, miten on selviytynyt tehdyistä tavoitteista sekä voimavarojaan eri asioissa. Perhetyöntekijät arvioivat perheen arjessa selviytymistä ja muut viranomaiset arvioivat perheen tilannetta omasta näkökulmastaan. Yhdessä perheen kanssa sovitaan myös arviointipalaverista, jossa tarkastellaan sen hetkistä tilannetta eli miten tavoitteet on saavutettu sekä perhetyön jatkuvuudesta. Mikäli ollaan yhteisymmärryksessä siitä, että tavoitteisiin on päästy, voidaan laatia uusia tavoitteita tarpeen mukaan tai päättää perhetyö. (Järvinen ym. 2007, 78- 80.)

Päätäminen tapahtuu päätöspalaverissa joko suunnitelman mukaisesti tai jonkin osapuolen ehdotuksesta. Lopullisesta päätöksestä neuvotellaan yhdessä niin, että kaikki ovat yksimielisiä. Perheen kannalta on tärkeää, että perhetyö päättyy niin, että se sopii perheelle, eikä perhetyölle ole enää tarvetta. Perheelle selvennetään kuitenkin se, että perhetyö voidaan aloittaa tarpeen mukaan uudestaan, perheen omasta yhteydenotosta. Mikäli katsotaan, että perhetyölle ei itsessään ole tarvetta, mutta muuhun tuen tarpeeseen on, voidaan perhe ohjata muiden palveluiden piiriin. Päätösvaiheessa perheeltä pyydetään perhetyön sisällöstä ja prosessista palautetta, josta on hyötyä perhetyön kehittämiselle. Perhetyö antaa myös perheelle palautetta tehdystä yhteistyöstä. (Järvinen ym. 2007, 75, 81- 82.)

3.4 Periaatteet perhetyössä

Perhetyössä asiakaslähtöisyys- periaatteella tarkoitetaan sitä, että asiakkaiden tarpeet ja toiveet otetaan ensimmäisenä huomioon ja asiakkaita kunnioitetaan. Asiakaslähtöinen työskentely edesauttaa perheen valtaistumista, se tukee perheen omia valintoja ja päätöksiä ja perheen omaa kykyä parantaa elämäänsä. Perhe oppii itse huomaamaan mahdolliset ongelmat, tietää niiden seuraukset ja haluaa korjata niitä ja muuttaa asioita paremmaksi. Ammattilaisten ja asiakkaiden välillä tulisi vallita rehellinen, avoin ja luottamuksellinen suhde. (Järvinen ym. 2007, 18.)

Perhelähtöinen työ perustuu perheen omaan asiantuntijuuteen ja perhe itse määrittelee heidän perheensä, millainen se on ja keitä siihen kuuluu. Perheellä on myös valinnanmahdollisuus keitä heidän lähipiiristään osallistuu perhetyöhön. Työssä tulisi huomioida jokainen perheenjäsen yksilönä ja perheenjäsenten väliset suhteet. Täytyy myös hyväksyä jokaisen perheen erilaisuus ja kunnioittaa perheen ainutlaatuisuutta. (Järvinen ym. 2007, 24- 25.) Perhelähtöistä työtä määrittelee kumppanuus. Vanhemmat ovat ammattilaisten näkökulmasta aktiivisia palveluiden käyttäjiä eivätkä pelkästään tuettavia asiakkaita. Ekokulttuurisen teorian mukaan vanhemmat voivat itse vaikuttaa siihen, mitä uudessa tilanteessa tehdään, mitä rutiineja muutetaan ja miten. Vanhemmat eivät ole passiivisia ja mukaudu ympäristön vaatimuksiin. Vanhemmilla on itsellä paljon voimavaroja uudesta tilanteesta selviytymiseen, muutosten suunnitteluun ja toteuttamiseen ja niiden hallintaan. (Määttä 2001, 81, 99.) Perhelähtöisessä ajattelussa ajatellaan,

että perhe on itse vastuussa heidän arjen sujumisesta sekä lasten kasvatuksesta. Silloin, kun vanhemmat eivät näistä onnistu, annetaan heille riittävästi tukea, jotta he näistä itsenäisesti suoriutuisivat. (Mattus 1999, 7.)

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan lapsimyönteisyyttä ja sitä, että lapsi otetaan huomioon omana itsenään (Järvinen ym. 2007, 28). Tavoitteena työssä on taata lapsen hyvinvointi ja turvallisuus, selvittää lapsen tarpeet, vaikeudet, ongelmat, vahvuudet ja voimavarat (Ahlroth & Kurganova 2007). Työssä eteen tulevia valintoja tulisi tehdä niin, että myös lasta on kuunneltu silloin, kun valinnat koskevat häntä (Järvinen ym. 2007, 28). Lapsilähtöisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jäädään lapsen halujen ja päähänpistojen vaaraan vaan aikuisen velvollisuus on olla esikuvana lapselle, omien kokemusten ja opin kautta. Jos lasta pidetään tasavertaisena, on lapsi silloin turvattomassa ja hallitsemattomassa olotilassa, joka merkitsee lapselle kaaosta ja sitä, että hänet liian aikaisin työnnetään omille jaloilleen. (Jantunen & Rönneberg 1996, 11,13.) Lapsilähtöisessä perhetyössä työntekijöiden tulee puuttua lapseen epäsuotuisasti vaikuttaviin tekijöihin, jolloin heidän tulee tuntee lasten ikäkausiin liittyvät kehitystehtävät ja haasteet (Järvinen ym. 2007, 28).

4. TÄMÄN PÄIVÄN PERHE

4.1 Perheen ja vanhemmuuden kuvausta

Perheet jakavat yhdessä lähes kaiken; ilot, surut, arkiaskareet, leikit ja osan tavaroistakin. Nämä asiat tulevat esiin joka perheessä, oli perhe sitten minkäläinen hyvänsä. Perheen käsite on monimuotoinen ja perhe voi koostua monella tavalla, esimerkiksi isästä ja tyttärestä, se voi olla suurperhe, mihin kuuluu isä, äiti, isovanhemmat ja lapset, sekä jopa ihmiset, jotka eivät ole sukua toisille voivat muodostaa perheen. Suomessa perheen käsite on laaja, yleensä perheeseen kuuluu jopa kolmen tai neljän sukupolven jäsenet sekä jopa kummit. Jokaisessa perheessä kulkee oma kulttuuri, se on kotoisin perheen historiasta sekä perheen edeltäjiltä. (Honkala & Sundström & Tuominen 2010.)

Keskeisenä käsitteenä ihmisillä on ”ehjä ydinperhe”, joka tarkoittaa perhemuotoa, jota kannattelee vanhempien parisuhde erityisesti heteroseksuaalinen parisuhde. Tämän uskotaan olevan lapsille paras perhemuoto. Ydinperhe- malli katsotaan luonnolliseksi, mikä on perustelu parhaalle perhemuodolle. Nyky-yhteiskunnassa perhemuodot ovat kuitenkin myös moninaistuneet ja erilaiset perhemallit ovat normalisoituneet. (Nätkin 2003, 16- 17.) Perheen määrittely vaihtelee paljon eri kulttuureiden ja tieteiden aloilla ja perheet ovat nykyisin paljon monimuotoisempia. Ydinperhe ei ole enää ainoa käsite perheestä, lapsella voi olla useampi vanhempi sekä heidän kauttaan tulleita uusia sisarusia. Perheiksi määritellään nykyään esimerkiksi sateenkaariperheet, monikulttuuriset perheet, perhe, jossa ei ole lapsia, ydinperhe, uusioperhe, yksinhuoltajaperhe, yhteis- huoltajuus avioeron jälkeen, adoptioperhe, sijaisperhe ja perhe, mihin on syntynyt koeputkilapsi. Tämän kaltainen laaja määrittely ottaa huomioon erilaiset kiintymyksen, läheisyyden, huolenpidon, identiteetin ja eheyden sosiaaliset tehtävät, joista erilaiset perhemuodot huolehtivat eri perheenjäsenille. Vaikka perinteisiä perhemuotoja suositankin, se ei tarkoita sitä, että ainoastaan he pystyisivät täyttämään nämä tehtävät, joita he kohtaavat omassa perheessään. (Gerris 1994, 145-146, 148; Järvinen ym. 2007, 12-13.)

Ei ole enää niin yksinkertaista eikä yksiselitteistä kenellä aikuisella on oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsesta, koska lapsen vanhemmat asuvat eri kodissa kuin lapsi ja silti he vaikuttavat lapsen elämään paljon. On olemassa neljä eri näkökulmaa minkä kautta voidaan tarkastella lapsen ja perheen suhdetta, biologinen, juridinen, psykologinen ja sosiaalinen näkökulma. Biologinen vanhemmuus on tunnetuin näistä näkökulmista. Tässä näkökulmassa lapsen synnyttänyt nainen ja siittänyt mies ovat hänen vanhempiaan. Tästä näkökulmasta katsottuna vanhemmat, jotka ovat saaneet lapsen hedelmöityshoidon kautta, ovat hänen biologisia vanhempia. Juridisesta näkökulmasta katsottuna lapsen vanhempia ovat ne henkilöt, joille se on lain (1983/361 3§) mukaan määrätty tai määriteltä. Psykologisesta näkökulmasta suhde lapsen ja perheen välillä rakentuu tunteille ja sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna ne, jotka huolehtivat ja ovat mukana lapsen arjessa ja käytännöissä ovat lapsen vanhempia. (Järvinen ym. 2007, 12-13.)

Silloin, kun lapsen maailma alkaa hahmottua, lapsi alkaa myös luoda käsitystä itsestään. Siihen vaikuttaa vanhempien suhtautuminen, esimerkiksi hyväksyvätkö vanhemmat lapsensa, nauttivatko he lapsestaan ja ihailevatko he lastaan. Vauva alkaa heti kerätä kokemuksia siitä, mitä hän on suhteessa toisiin eli hän alkaa hahmottaa itseään. Lapsuuden aikana saadut kokemukset lähtöperheestään vaikuttavat käsitykseen itsestä ja toisista. Niillä, jotka saavat tarpeeksi vanhempien tukea sekä riittävästi positiivista palautetta, on parhaimmat edellytykset selviytyä ja pärjätä omassa elämässään. Vanhempien tulee alkaa luoda suhdetta lapseen heti lapsen syntymästä. (Kaimola 2005, 11- 12.) Vanhemmuuteen vaikuttavat myös vanhemman omat ominaisuudet kuten vanhemman oma psyykinen tasapaino, kyky ihmissuhteisiin, niiden solmimiseen ja säilyttämiseen. Vanhemman tulisi erottaa omat tarpeensa lapsen tarpeista ja asettaa lapsen tarpeet etusijalle. Vanhemmalla tulee olla kyky asettua muiden asemaan, kuten lapsen asemaan, jotta ymmärtäisi lastaan. Vanhemmalla tulisi olla kyky johdonmukaisuuteen, selkeyteen sekä turvallisuuden ylläpitämiseen. Vanhemmalla tulee myös olla kyky sietää kaikenlaisia tunteita. (Marttunen 2006.)

Vanhemmuuden tärkeimmistä tehtävistä on lapsen elämänehtojen turvaaminen, jolloin vanhempi huolehtii lapsen fyysisistä tarpeista, kasvattaa lasta, orientoi lasta maailmaan, opettaa lasta sosiaalisuuteen ja opettaa lapselle yhteiskunnan sääntöjä sekä kulttuuria (Järvinen ym. 2007, 91). Tärkeää on, että vanhempi on aina lasta varten läsnä ja on lapselle turvallinen aikuinen (Kristeri 1999, 14-15). Vanhemmuudessa on monenlaisia

haasteita, joista tulee suoriutua. Monille vanhemmille suurin haasteista on riittävän hyvä vanhemmuus. (Juvakka 2005, 21-27.) Täydellistä vanhempaa ei ole olemassa (Kristeri 1999, 14- 15). Vanhemmuudessa on mahdollisuus läpi elämän kasvaa ja kehittyä. Vanhemmilla sekä ammattilaisilla on oma käsityksensä hyvästä vanhemmuudesta, siitä millainen on riittävän hyvä vanhempi. Silloin, kun työskennellään lastensuojeluasiakkaana olevien perheiden kanssa, on tärkeää tiedostaa käsitykset vanhemmuudesta, varsinkin silloin, kun vanhemmuus on kyseenalaistettu viranomaisten taholta. (Järvinen ym. 2007, 91.)

Vanhemmuuteen ei synnytä vaan siihen kasvetaan. Vanhemmuus ei toteudu itsestään, vaan se vaatii paneutumista, vanhemmuuden arvostamista ja tukea lähipiiriltä, jotta vanhemmuus onnistuisi. Vanhemmuus ei ole helppoa, vaikka usein niin saatetaan ajatella, varsinkin silloin, kun ei ole vielä lapsia. Saatetaan ajatella, että vanhemmuus on yksinkertaista, riittää vain että rakastaa lastaan. Vanhemmuus on haasteellista, johon kukaan ei voi täysin valmistautua. Vanhemmilla lapsen syntymä on kriisi niin myönteisessä kuin kielteisessä mielessä. Vanhemmuus muuttaa elämää ja antaa aikuisille uudet roolit. Vanhemmuus on uusissa asioissa jaksamista. (Kaimola 2005, 14-15.)

On tärkeää tiedostaa, mitä vanhemmuus on, mitä vanhemman tulee osata, mitä vanhempi tekee oikein ja mitä tulisi tehdä viisaammin. Vanhemmuus on kritiikin, arvostelun ja nimittelyn kuuntelua, ne tulisi kestää ja hyväksyä, kuitenkin niin, että puuttuu niihin tiukasti. Vanhempi on perheen vastuullinen aikuinen, joka huolehtii perheen hyvinvoinnista. Hän tekee perhettä koskevat päätökset ja on luottamuksen arvoinen. Vanhempi takaa lapsiensa lapsuuden ja nuoruuden, ilman liian suurta vastuuta tai aikuisten oikeuksia. Vanhemmuus on lapsen huomioonottamista, lapsen kanssa keskustelua, lapsesta huolehtimista, lohduttamista, auttamista ja monella tavalla lapsen tarpeiden täyttämistä. Vanhempi on turvallinen aikuinen, joka asettaa lapselle rajat, valvoo lapsen tekemisiä ja tekemättä jättämisiä ja tietää missä lapsi milloinkin on ja kenen seurassa liikkuu. Vanhemmuus on lapsen tukemista ja kannustamista. Vanhempi antaa lapsen kokea kaikkea uutta, antaa lapsen käydä läpi kaikkia tunteita, onnistumisesta epäonnistumiseen. (Juvakka 2005, 22- 25.)

Vanhemmuus on kaikille erilaista, kaikki ovat omia yksilöitä ja persoonia vanhempana (Juvakka 2005, 28). Jokaisella vanhemmalla on omat periaatteet lasten kasvatuksessa.

Kasvatusilmapiiriin vaikuttavat jokaisen yksilölliset kasvatusasenteet. Vanhemmat luovat yhdessä omat kasvatusperiaatteet, silloin kun heille muodostuu perhe. Molemmilla vanhemmilla on kokemusta siitä, millaisia kasvatusperiaatteita heidän omassa lapsuuden kodissaan on käytetty, niitä on helppo peilata ja tuoda omaan uuteen perheeseensä. Useasti kasvatusperiaatteet voivat olla erilaiset, jolloin vanhempien tulisi löytää yhteinen linja heidän lastensa kasvatuksessa. (Arajärvi 1990, 97.)

Vanhemmuudessa on erilaisia rooleja, joilla vanhempi vaikuttaa lapsen ja nuoren käyttäytymiseen. Lapsella voi olla myös erilaisia rooleja kotona, koulussa ja harrastuksissa, kuten vetäytyjä, ärhentelijä ja touhuilija. Näihin rooleihin vanhempi vastaa omalla tilanteeseen sopivalla roolillaan. Vanhempi on huoltaja, jota lapsi tarvitsee turvakseen. Huoltaja on aikuinen, joka päättää lasta koskevista asioista. Lapsi kaipaa rauhaa sille, että hän saa jatkaa kasvamista, joten lapsi hakee vanhemmasta huoltajaansa esiin. Vanhempi on lapselleen rakkauden antaja. Lapselle annettava rakkaus on muun muassa huolenpitoa, välittämistä ja kiinnostusta. On selvää että jokainen kaipaa rakkautta. Lapselle ja nuorelle se voi tarkoittaa sitä, että vanhempi on läsnä ja käytettävissä vaikkapa kuuntelemalla nuorta. Lapselle ja nuorelle on tärkeää, että voi luottaa lähimpiin ihmisiinsä ja myös toisinpäin. (Niemistö 2001, 44- 46.)

Vanhempi on lapsen elämän opettaja. Elämän opettajana vanhempi voi kertoa lapselleen elämän tosiasioista kuten seksuaalisista kehitystapahtumista, ruumiin muuttumisesta sekä murrosikään liittyvistä asioista. Vanhemmat antavat lapselleen totuudenmukaista ja asiallista tietoa keskustellen, mikä kuitenkin vaatii hienotunteisuutta ja tilannetajua. Vanhemmat opettavat lapsilleen myös ihmissuhdetaitoja oman esimerkin kautta, joka on sekä parasta, mutta myös pahinta opetusta. Ihmissuhdetaitoja on vaikea opettaa, koska ei ole mitään tiettyä kaavaa ihmissuhteiden hallinnalle. Ihmissuhteiden hallinta muokkautuu kulttuurin ja perinteen kautta. Parhaiten vanhempi opettaa ihmissuhdetaitoja olemalla vuorovaikutussuhteissa myös vieraiden ihmisten kanssa. Lapsi huomaa miten vanhempi käyttäytyy vieraiden ihmisten seurassa ja kohtelee heitä. Vanhempi opettaa lapselleen myös sopimusten tekemistä niin, että niistä pidetään myös kiinni, esimerkiksi kotitöiden, kotiintuloaikojen ja palvelusten suhteen. Vanhempi on myös lapsilleen rajojen asettaja, jolloin vanhempi on turvallinen aikuinen. Vanhemman ei tarvitse hyväksyä eikä sallia kaikkea, mitä lapsi tai nuori tekee. (Niemistö 2001, 46- 49.)

4.2 Lapsen hyvinvointi ja tunne-elämä

Perhe on olennainen osa lapsen kehitysympäristöä ja lapsen hyvinvointia. Isän, äidin ja sisarusten hyvinvointi, perheen läheisten tuki, parisuhteen ja vanhemmuuden laatu sekä perheen elinolot vaikuttavat lapseen ja lapsen hyvinvointiin. Mikäli arki perheessä on sujuvaa ja vanhemmat ovat hyvinvoivia, ne heijastuvat positiivisella tavalla lapsen hyvinvointiin. Vastaavasti, jos vanhemmat voivat pahoin, sekin näkyy herkästi lapsen hyvinvoinnissa ja toiminnassa. Julkisissa keskusteluissa lapsen hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin syntyperä selitetään yleisesti lapsen perheen kautta. (Määttä & Rantala 2010, 23, 66.) Lapselle on ominaista, että hän reagoi kaikkeen, mikäli perheessä tapahtuu joitain muutoksia huonompaan suuntaan tai jos syntyy joitain ongelmia, lapsi saattaa syyllistää niistä itseään. Vanhempien ero, paha olo, juominen, väkivaltainen käyttäytyminen tai se, että lasta kohdellaan seksuaalisesti tai emotionaalisesti väärin, voivat olla asioita, joista lapsi kantaa syyllisyyttä. Vanhemman ollessa väsynyt, välinpitämätön tai vastuuntunnoton, lapsi voi kantaa vastuuta kaikesta siitä mistä vanhempi ei. Lasten tunne-elämän vaikeudet voivat tulla esiin valvomisena, väsymyksenä, vatsavaivoina sekä vuoteenkasteluna. Pelko, häpeä ja epäluottamus, jotka lapselle tulevat lapsuudessa, kantautuvat yleensä myöhemmälle iälle saakka isona taakkana. (Kristeri 1999, 44,51.) Kiintymyssuhteet määrittävät lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Mikäli kiintymyssuhteissa on ongelmia, voi lapsella sen myötä tulla tunne-elämän häiriöitä. (Sinkkonen 2001,157.)

Kiintymyssuhteet voidaan eritellä neljään kiintymyssuhdemalliin, jotka ovat turvallinen, välttelevä, ristiriitaisa ja kaoottinen. Kiintymyssuhteet rakentavat erilaisia käsityksiä itsestä ja myös muista. Perheen sisällä voi olla erilaisia kiintymyssuhteita ja kiintymyssuhteet voivat sisältää myös erilaisia kiintymyssuhdemalleja. Kaikilla perheen sisällä olevilla kiintymyssuhdemalleilla on vaikutus perheen hyvinvointiin ja lapsen kehitykseen. (Tapio & Seppänen & Hyppönen & Janhunen & Prusila & Salo & Toivainen & Vilén 2010, 102.)

Lapsella turvallinen kiintymyssuhde vanhempiinsa syntyy silloin, kun lapsi voi luottaa vanhempiinsa ja siihen, että hän tulee huomioiduksi, saa kokemuksen, että häntä ymmärretään, tarpeisiinsa reagoidaan tarpeellisella ja sopivalla tavalla sekä niihin reagoi-

daan oikeaan aikaan. Lapsen tarpeita voivat olla fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tarpeet. Lapsi saa kokemuksen, että elämää voi hallita ja elää voi luottavaisin mielin. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi saa ilmaista kaikkia tunteitaan, joita ovat muun muassa suuttumus, pelko, hämmennys, suru, ilo ja nautinto. Lapsi voi olla heikko ja haa-voittuva. Vanhemmat auttavat ja tukevat lasta tunteidensa käsittelemisessä. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapselle annetaan rakkautta, lapsi oppii ottamaan vastaan sitä sekä antamaan sitä muille, myöhemmin myös aikuisena. (Tapio ym. 2010, 102- 104.)

Välittelevässä kiintymyssuhteessa lapsesta huolehtiva aikuinen ei joko reagoi tai ei vain osaa reagoida lapsen sisäiseen hätään, joten lapsi oppii, että hänen on selviydyttävä yksin ja ettei aikuinen ole auttamassa häntä. Reagoimattomuus voi johtua aikuisen tietoisesta halusta olla piittaamatta lapsen tarpeista. Se, ettei hän osaa reagoida, voi johtua siitä, että hän ei tunnista lapsen tarvetta. Koska aikuinen ei vastaa lapsen tunteisiin ja hätään, lapsi oppii että niillä ei ole mitään merkitystä tai suurta arvoa, ei aikuisen eikä lapsen elämässä. Välittelevässä kiintymyssuhteessa aikuinen voi siis ohittaa lapsen tarpeet huomioimatta niitä ollenkaan, mutta se voi myös näyttäytyä aikuisen aktiivisena puuttumisena ja kontrolloimisena lapsen vaatiessa aikuisen mielestä liikaa tai silloin, kun lapsi osoittaa vaikeita tunteitaan. Lapsen kokiessa, että hänen vaikeiden tunteiden ilmaisulla ei ole ollut mitään tulosta, hän kieltää myös tarvitsevansa osoittaa niitä kenellekään. Lapsi luulee, että hänen tulee selviytyä vaikeista tunteistaan yksin. Silloin kun lapsi luulee, että hänen on selviydyttävä yksin vaikeista tunteistaan, hän yrittää hallita tunnetilojaan yksin. Mutta, koska lapsi on liian pieni hallitsemaan omia tunteitaan, hän oppii välttämään tunteidensa esille tuontia. (Tapio ym. 2010, 105-106.)

Ristiriitainen kiintymyssuhde syntyy, kun lapsi kokee turvattomuutta ja arvaamattomuutta suhteessa aikuiseen. Aikuinen käyttäytyy toistuvasti epäjohdonmukaisesti reaktioissaan lasta kohtaan. Epäjohdonmukaisuuden taustalla voi olla vanhemman päihteiden käyttö, mikä vaikuttaa siihen että lapsen on vaikea ennustaa miten vanhempi tulee reagoimaan hänen tarpeisiinsa. Taustalla voi olla myös vanhemman terveydelliset syyt, elämäntilanteen sekaisuus tai ettei vanhempi tiedä miten lapsen kanssa tulisi menetellä esimerkiksi jos lapsi on koko ajan uhmakas. Aikuinen voi käyttäytyä liian ankarasti tai välinpitämättömästi lasta kohtaa näissä tilanteissa. Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa nousee tunteet esille voimakkaasti, jopa liioitellusti. Lapsen korostaessa tunteita ja ve-toamalla tunteisiinsa esimerkiksi kiukuttelemalla, huutamalla tai osoittamalla positiivi-

sia tunteitaan ylikorostuneesti lapsi hakee tunteilleen ja tarpeilleen huomiota. Lapsi on oppinut, että vain vahvoihin tunteisiin ja itsensä ilmaisuihin aikuinen kiinnittää huomiota. Lapsen näkökulmasta katsottuna tällainen maailma, missä aikuisen reaktiot vaihtelevat on ennalta arvaamaton ja jotta lapsi saisi osakseen huomiota, hänen tulee ilmaista vaatimuksensa ja tunteensa vahvasti. (Tapio ym. 2010, 106-107.)

Kaoottinen kiintymyssuhde syntyy, kun hänen ympäristönsä on kaoottinen, lapsen vanhemmat ovat ennakoimattomia ja arvaamattomia, lapsen tarpeisiin ja tunteisiin ei vastata tai niihin vastataan huonolla tavalla, esimerkiksi väkivaltaisesti ja lapsen perushoitoa laiminlyömällä. Lapsi tuntee silloin itsensä arvottomaksi ja maailma on silloin lapselle vaarallinen ja pelottava. Lapsi on haavoittuva ja altistuu helposti huonoon kohteluun ja hyväksikäyttöön. Lapsi joutuu kärsimään, kokemaan psyykkistä ja fyysistä kipua ja lapsi saa jatkuvasti traumaattisia kokemuksia. Lapsi ei opi ilmaisemaan tunteitaan ja tarpeitaan oikealla tavalla, vaan oppii mieluiten pitämään ne sisällään ja yrittää pärjätä itse. Lapsi ei opi mitä muiden ihmisten kanssa tulisi kommunikoida, eikä sitä mitä oma käyttäytyminen on suhteessa muiden käyttäytymiseen. Lapsi ei voi luottaa vanhempiinsa, eikä ennustaa vanhempiensa reaktiota siihen mitä hän tekee, lapsi on yksinäinen ja joutuu olemaan jatkuvasti varuillaan, hänen elämänsä on jatkuvaa taistelua. Lapsi voi rakentaa muurin itsensä ja muun maailman välille, lapsi voi olla vetäytynyt, eikä pyydä apua keneltäkään tai lapsi voi hakea apua ja lohtua keneltä tahansa vastaantulevalta vieraalta ihmiseltä. Kaoottisessa kiintymyssuhteessa elävä tarvitsee varhaista tukea ja riittävästi terapeutista hoitoa, jotta hän voi kasvaa terveeksi ihmiseksi, joka osaa luoda terveen kuvan itsestään, oppii rakastamaan itseään sekä muita. (Tapio ym. 2010, 108-110)

5. ARJEN HAASTEISTA JA NIIDEN TUKEMISESTA

5.1 Arjen haasteet ja riskitekijät

Lapsiperheiden arki ja kaikki se, mitä siihen liitetään kuten arjen kaoottisuus ja kiire, ovat ihmiselle niin tuttuja asioita, että niitä pidetään itsestäänselvytenä. Koska yleensä kaikki nämä arkeen liitettävät asiat kertovat jo itsestään kaiken siitä, minkälaista lapsiperheen arki on. Perheiden arkeen kuuluvat rutiinit ja toistot, jotka toistuvat jopa päivittäin, kuten vanhempien työajat, ruokailu-ajat, iltatoimet, lasten vienti hoitoon ja sieltä pois hakeminen. Perhesysteemissä kielikuvallisesti tapahtuu koko ajan jotain, perheen jäsenten mukana kulkeutuu niistä ympäristöistä missä he toimivat kotiin asioita, joko hyviä tai huonoja, jotka vaikuttavat osaltaan perheen arkeen. Perheessä tehdään yhdessä asioita, riidellään sekä neuvotellaan jostain, mikä vaikuttaa tai on vaikuttanut perheeseen. (Rönkä & Malinen & Lämsä 2009, 12.) Perheen arkeen ja rakenteisiin on vaikuttanut lapsiperheiden hyvinvoinnin muutos ja asioiden monimutkaistuminen. Vanhempia ja heidän jaksamistaan kuormittamaan on noussut se, että ollaan epävaroja omasta itsestään vanhempana. Lisäksi haasteina ovat stressi, arjen ja työelämän sovittaminen yhteen perheen kannalta, parisuhteessa tulevat ongelmat ja sotkut sekä vaikeiden tunteiden hallinta, jotta osattaisiin näyttää oikeaa mallia lapsille. (Määttä & Rantala 2010, 66.)

Vanhempien työaikojen ja perheen aikataulujen yhteensopimattomuus, perheen tuottama kiireellisyys, töistä kotiin tuleminen sekä vain vanhemman väsyminen voivat olla haastavia hetkiä arjessa. Työn lisäksi arkeen ja sen aikatauluihin vaikuttavat muutkin tekijät, vaikkapa jokaisen perheenjäsenen harrastukset sekä niihin vienti ja haku ja tekemättömät kotityöt. Toisaalta vastapainona näille hektisille ja kiireisiltä tuntuville asioille voi olla kiireettömät yhteiset hetket perheen kesken, joista perheen jäsenet saavat voimaa. Lapsiperheissä haastaviksi asioiksi nousee juuri nämä perhe-elämän, työn ja muiden päivän tekemisien yhteensovittaminen. Haastaviksi näissä tilanteissa lapsiperheessä nousee siirtymätilanteet, kodista lähtö hoitoon tai kouluun ja sieltä kotiin palaaminen. (Rönkä ym. 2009, 15- 16.)

Perheessä on yleensä monta jäsentä, joilla on erilaiset tarpeet ja erilaiset menot. Kun yritetään täyttää nämä jokaisen tarpeet ja menot aikatauluista sopien ja neuvotellen, voi se aiheuttaa perheeseen kitkaa. Lapsiperheissä on vaikea saada aikataulut sopimaan erinäisistä syistä ja on asioita, jotka haittaavat perheen sisäisiä suhteita. Yhtenä haittatekijänä voi olla työaikojen epävarmuus, työn kiireisyys ja henkinen vaativuus. Vanhempien työaika voi olla ilta- ja yötyötä, mikä johtuu yhteiskunnan toiminta-areenojen palveluiden muuttuneista aukiolo ajoista. Tällöin, jos työajat joko molemmilla tai vain toisella on ilta- tai yötyötä, ne voivat hankaloittaa keskinäisten työaikojen, päivähoitoaikojen sekä perheen jäsenten aikataulujen yhteensovittamista ja se taas tuo kitkaa ja kireyttä perheeseen. Yhteiskunnan näkökulmasta lapsiperheet ovat taloudellisesti heikossa asemassa. Tähän vaikuttavia tekijöitä tutkijoiden mukaan on ollut tuloerojen kasvu, tulosiirtojen heikentyminen sekä verotuksia koskevat muutokset. Lapsiperheen taloudelliset ongelmat vaivaavat monessa perheessä. Kasvatuskulttuuri on muuttunut paljon siitä mitä se oli ennen, sillä nykyään neuvotellaan paljon enemmän ja aikuisten auktoriteettia koettelee niin tietokonepelit kuin muutkin virtuaaliset toiminnot, joiden suosio on kasvanut lasten keskuudessa. On neuvoteltava siitä, milloin ja mitä saa pelata ja aina ajatukset ja mielipiteet eivät mene yhteen. (Rönkä ym. 2009, 16- 17.)

5.2 Perheen ja vanhemmuuden haasteet

Vanhempana oleminen on toisinaan raskasta, sillä hän voi tuntea itsensä väsyneeksi, alakuloiseksi, epävarmaksi ja riittämättömäksi. Vanhemmalla on väsymyksen ja ymmällään olon tunteita ja silloin alkaa epätoivon kehä. Vanhemman oma kasvu ja kehitys ja myös lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat. Vanhemman ajatukset ja tunteet itsestä vanhempana ovat merkityksellisiä. Julkisessa keskustelussa puhutaan paljon vanhemmista, joilla on vanhemmuus hukassa. Sillä tarkoitetaan epävarmuutta ja epätietoisuutta vanhempana ja kasvattajana olemisesta. Vanhemmuus voi olla silloin niin monimutkainen, että vanhemmalla on vaikeuksia löytää selviytymiskeinoja ongelmista selviytyäkseen. Vanhemmalla on jatkuva puhumisen ja jakamisen tarve ja hän kaipaa tukea vanhemmuuteen, jota olisi saatava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Järvinen ym. 2007, 93- 94, 148-150.)

Vanhemmuudessa on monenlaisia riskitekijöitä, joista voi syntyä monenlaisia ongelmia. Yleisimpiä riskitekijöitä ovat huonot vuorovaikutussuhteet, riittämätön kyky tai epäso-

piva tapa hoitaa ja hoivata lasta, psyykkiset sairaudet tai psyykinen herkistyminen, kuten synnytyksen jälkeinen masennus ja päihderiippuvuudet. Perheen ja erityisesti lasten hyvinvointiin voivat vaikuttaa myös vanhempien alhainen koulutus, työttömyys, puutteet elinoloissa ja taloudellisissa asioissa sekä sosiaalinen eristyneisyys. (Järvinen ym. 2007, 93- 94, 148-150.) Vanhemmuus voi kadota lapselta eri syistä, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. Sellaisia syitä voivat olla asiat, jotka vievät vanhemmilta paljon energiaa, jolloin he eivät kykene olemaan vanhempia lapselleen, kuten avioero, työnarkomania, kuolema tai muut perhettä koettelevat asiat. Jos lapsi ei saa osakseen riittävää vanhemmuutta, voi se vaikuttaa lapsen elämään vielä aikuisenakin ja siitä voi myös tulla jatkumo, heidän tehdessään omia lapsia. (Kristeri 1999, 15.)

Vanhemmilla ja lapsilla voi olla ongelmia vuorovaikutuksessa ja sen muotoutumisessa. Lapsella ongelmia vuorovaikutuksessa voi olla erityisesti silloin, jos lapsella on erityistarpeita. Vanhemman vaikeudet voivat johtua vaikeista vuorovaikutuskokemuksista tai huonosta itsetunnosta. Ongelmia lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa voi olla, jos vuorovaikutus ei saa tukea riittävästi ympäristöstä tai joko molemmilla tai vain toisella ei ole kiinnostusta vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus voi olla myös latteaa, kielteistä, huonosti toimivaa, siinä ei ole rytmillisyyttä, vuorovaikutus ei tuota mielihyvää ja positiivista kokemusta, vuorovaikutuksen halu voi vaihdella liikaa. Ulkoiset tekijät voivat vaikuttaa negatiivisesti vuorovaikutukseen, esimerkiksi lamauttaa sen, vanhempi voi olla liian jyrkkä puheissaan tai liian ehdoton, rajaton ja epäjohdonmukainen. (Järvinen 2007, 148- 150.)

Kun puhutaan vanhemmuuden laadusta, eli siitä mikä olisi hyväksi lapsille sekä vanhemmille, voi laatu heiketä silloin, kun vanhempi kuormittuu liikaa ja psyykkiset voimavarat heikentyvät stressin mukana. Stressin voi vanhempi esimerkiksi kokea kahdesta eri näkökulmasta. Vanhempi tuntee itsensä rajoittuneeksi siinä, ettei saa esimerkiksi toteuttaa itseään. Toisessa vanhempi kokee itsensä riittämättömäksi lapsen kasvatuksessa ja huolehtimisessa ja kokee, että hänellä on paljon ongelmia lastenkasvatuksessa. Joka päivä vanhemmuutta koetellaan, vanhempi joutuu selvittelemään lasten välisiä riitoja, vanhemman pitää siivota arjen aikana tulleita sotkuja ja lasten nukkumaanmeno voi olla haastavaa puuhaa. Näitä askareita saatetaan luulla pieniksi ja normaaleiksi, mutta ne voivat joillekin vanhemmille olla iso stressin lähde. Stressillä on iso vaikutus vanhempana olemiseen ja kasvatustapoihin. Tutkimuksien mukaan on noussut esille, että

ne vanhemmat, jotka stressaavat paljon, laiminlyövät lapsiaan esimerkiksi sillä, että he hoivaavat lastaan vähemmän ja että arjesta on vähentynyt positiivisuutta. Toiset vanhemmat saattavat käyttää stressitilanteissa äärimmäisiä kurinpitokeinoja, mitkä ei välttämättä ole lapselle hyväksi. (Kivijärvi & Rönkä & Hyväluoma 2009, 56- 58.)

Vanhempi, jolla on mielenterveys- tai päihdehäiriö, on iso riski lapselleen ja tämän normaalille kehitykselle. Lapsella, joka kasvaa mielenterveys- päihdeongelma perheessä, on suuri vaara sairastua itse mielenterveyden häiriöihin. Mielenterveys- ja päihdeongelman seuraukset näkyvät vahvasti vanhemmuudessa sekä perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa. Vanhemman käyttäytymistapa asioihin voi vaihdella rajusti, jos vanhempi kärsii mielenterveys- päihdeongelmasta. (Pohjanmaa- Hanke.)

Jokaisessa perheessä olevalle alkoholistivanhemmalle yhteistä on se, että alkoholi menee aina kaiken, myös lasten edelle. Joissakin perheissä alkoholistivanhempi juo viinapullon päivässä ja yleensä juodaan lapsilta piilossa, esimerkiksi silloin, kun lapsi nukkuu. Toisessa ääripäässä otetaan kerran tai pari vuodessa, mutta viinasta aiheutuu aggressiivista käyttäytymistä. Aggressiivinen käyttäytyminen onkin yleistä alkoholistiperheissä ja se voi johtaa valitettavan usein väkivaltaan ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Kukaan ei ole päihtyneenä kykenevä huolehtimaan lapsen tarpeista riittävän hyvin. Alkoholistiperheille yleistä on se, että perheen sisäiset kasvatusperiaatteet vaihtelevat sen mukaan, minkälainen tilanne alkoholistivanhemmalla on, esimerkiksi onko vanhemmalla meneillään putki vai yrittävätkö he pysyä kuivilla tai kenties onko heillä syyllisyydentuntoinen krapula. (Rantala 2009.)

Lapsen kasvaessa alkoholistiperheessä, voi hän joutua itse keksimään keinoja arjesta selviytymiseen, esimerkiksi itsestään huolehtimiseen, miten paeta väkivaltaista vanhempaa tai jopa joutua huolehtimaan vanhemmistaan ja heidän hyvinvoinnistaan. Lapsi joutuu pitämään sisällään kaikki ne vihan-, surun-, syyllisyyden ja huonommuudentunteet, joita hänelle tulee. Hän voi miettiä, miksen minä kelpaa tai johtuuko vanhempien juominen minun käytöksestä. Lapsikin huomaa jossain vaiheessa sen, että hänen tunteilla ja tarpeilla ei ole niin isoa merkitystä silloin, kun alkoholi astuu esiin. Pienet lapset voivat reagoida vanhempiensa juomiseen ja se voi näkyä lapsen leikeissä muun muassa aikuisten juomisen mallintamisena, levottomuutena ja monenlaisina tunnehäiriöinä. Lapsi voi olla uhmakas ja hallita tunteensa huonosti tai lapsi voi vetäytyä ja yrittää pär-

jätä itsenäisesti vaikeissakin tilanteissa, vaikka apua tarvitsee. Myöhemmin koulussa lapsella voi tulla vaikeuksia oppimisessa ja käyttäytymisessä eikä hän löydä tasapainoa eri tilanteissa, hän voi olla hyvinkin uhmakas tai tavoitella täydellisyyttä ylisuorittamalla. Lapsi tai nuori voi reagoida vanhempien juomiseen juomalla itse tai jopa sairastua masennukseen, vaikka näyttäisi siltä, että lapsi pärjää ulkoisesti hyvin. (Rantala 2009.)

5.3 Haasteet perhemuodoissa

Perhekokonaisuudet uusperheissä ovat monimutkaisia. On joko toisen, molempien tai yhteisiä lapsia. Uusperhe koostuu kahdesta aikuisesta ja lapsista. Lapset saattavat olla joko vain toisen aikuisen puolelta tai lapsia voi olla ennestään molemmilta. Vaikka jommankumman aikuisen lapsi ei välttämättä asuisi heidän luonansa, määrittellään hänetkin osaksi uusperhettä. Uusperheissä voi olla myös aikuisten omien lapsien lisäksi yhteinen lapsi, joka on Suomessa melko yleistä uusperheissä. Uusperheessä tulee aivan uudet tavat ja järjestelyt ja niistä on sovittava yhdessä, sekä on pyrittävä jättämään kumminkin entinen perhe-elämä taakseen, jotta voitaisiin saada tavat ja järjestelyt toimimaan. Koska uusperhe on aina uusi kokonaisuus, voi olla, että ainakin osa perheenjäsenistä kokee kuulumattomuutta perheeseen sekä tilanteensa vaikeaksi sopeutumisen kannalta. (Raittila & Sutinen 2008, 11- 13, 24.)

Eroperheissä voi olla monenlaisia ongelmia ja haasteita. Ero tulee yleensä, kun riidat paisuvat liian isoiksi. Ei enää osata selvittää välejään, vaan todetaan, että on parempi jatkaa erikseen kuin yhdessä. Ero ei välttämättä helpota tilannetta, vaan se myös kaataa ja repii juuret. Eron jälkeen kumminkin osapuolen on alettava rakentaa elämäänsä uudelle pohjalle. Yksinolo ja sen vaikutus arkeen tulee esille hyvin nopeaa. Ero on kokonaisvaltaisempi ja isompi prosessi niille, joilla on yhteistä elämäntaivalta kauemmin. Eron myötä tulee aina huoli lasten jaksamisesta, sekä miten lapset reagoivat tapahtuneeseen. (Raittila & Sutinen 2008, 17, 60.)

Lapsille vanhempien ero tulee yleensä yllättäen ja uutena asiana, koska lapsi ei välttämättä osaa aavistaa etukäteen sitä, kuinka huonoksi vanhempien välit ovat muuttuneet. Yleensä lapset syyttävät vanhempiansa erosta itseään, koska lapset muistavat kuinka he riitelivät vanhempiansa kanssa sekä aiheuttivat näille harmia ja hermojen kiristystä. Näin pääsee käymään, kun vanhemmilla on mennyt aika omien tunteiden selvittämi-

seen, eivätkä he ole huomioineet sitä, että lapsikin olisi tarvinnut apua juuri uusiksi menneen elämän takia. Jos vanhempi tuntee itsensä hylätyksi, saattaa tämä ahdistuksen tunne siirtyä vanhemmalta lapselle, niin että lapset tuntevat myös itsensä hylätyksi. Hyvin järjestetyssä erossa, lapset otetaan huomioon ja he saavat ilmaista myönteisiä ja kielteisiä tunteitaan, sekä he saavat kiintymystä molemmilta vanhemmilta ja myös itse osoittaa sitä molemmille vanhemmille. (Raittila & Sutinen 2008, 21 - 22)

Yksinhuoltajaksi määritellään perhe, missä on vain toinen vanhemmista lasten kanssa. Lapsella voi siis olla kaksi eri kotia, mutta hänelle on turvattava oikeus tavata molempia vanhempia, sekä ylläpitää suhdetta molempiin. (Vilen & Hansen & Janhunen & Kytöpuu & Salo & Seppänen & Seppänen & Tapio 2010, 13 - 14.) Yksinhuoltajan arki voi olla todella raskasta, kun vastaan tulevia haasteita ja ongelmatilanteita ei ole jakamassa toinen vanhempi. Yksinhuoltajalle voi olla isona haasteena myös se, että näkee lastaan paljon harvemmin kuin mitä ennen. Toisaalta eron jälkeen vanhemmilla voi olla parempi mahdollisuus vahvistaa tunnesidettään lapseen sekä antaa lapselle enemmän aikaa. Yleensä käy kuitenkin niin, että eron jälkeen vanhempien keskinäiset riidat riitauttavat myös vanhemman ja lapsen välit. Lasta saatetaan lahjoa, jos vanhemmalla on jostain syystä jäänyt huono omatunto eron myötä, niin yritetään korvata lapselle menetetty sekä eikä haluta kieltää lapselta mitään, sen pelossa ettei lapsi enää haluaisi käydä hänen tykönään. (Andersen & Stawreberg 2010, 159 - 160.)

Adoptiperheessä on yhdeksi haasteeksi liitetty vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteet. Huoli kiintymyssuhteessa on silloin, kun lapsella on varhaiskokemuksia jo ennen adoptiota. Lapsi on voinut kokea jopa useita erotilanteita, jolloin lapsella voi olla vaikeuksia kiintyä uusiin vanhempiin. (Sukula 2009, 34 - 35.) Haasteita perheessä on myös silloin, kun perheeseen on otettu adoptio lapsi vieraasta maasta. Haasteita voi olla syntymään ja syntymä perheen kysymyksissä, sekä miltä lapsi näyttää. Nykykulttuurissa ulkonäkö ja ihonväri ovat monesti yhteen kuulumisen ja vierauden kriteereitä, lapselle ei silloin enää ole itsestään selvää luonnollisesti kuulumisen perheeseen, eikä myöskään kansaan. Nämä asiat tulevat usein esille silloin kun lapsi lähtee pois kotoaan ja silloin kun tulee tilanteita jossa puhutaan siitä keitä perheeseen kuuluu. Lapsen kuulumisen perheeseen ja kansaan voidaan helposti kyseenalaistaa. (Högbacka 2009, 176 - 177.)

Sateenkaariperheitä ovat miesparin, naisparin tai ei-heteroseksuaalisen yksinhuoltajan perheet, sekä perheet missä on enemmän kuin kaksi vanhempaa. Sateenkaari perheeksi kutsutaan myös perhettä, jossa vain toinen vanhemmista on biseksuaali tai transihminen. Yksinkertaisesti sanottuna sateenkaari perhe tarkoittaa sellaista perhettä, joka rakentuu muun kuin heteroseksuaalisen parisuhteen ympärille. Syrjäytymisen pelko on suuri sateenkaariperheillä, niinpä he saattavat monesti salata perhemuotonsa esimerkiksi päiväkodilta tai koululta, varsinkin pienemmällä paikkakunnilla tämä on yleistä. Suvun on yleensä vaikea hyväksyä sateenkaariperheitä, koska he eivät välttämättä ymmärrä ja heillä on vaikeuksia nähdä nais- tai miesparin lapsiperhe oikeana perheenä. Kuitenkin pahimmassa tapauksessa isovanhemmat hylkäävät lapset, eivätkä pidä näitä omina lapsenlapsinaan. Kuitenkin iso osa sateenkaariperheistä elää ihan normaalia lapsiperheen arkea, ja kohtaavat arjessa samoja surun ja ilon aiheita kuin heterovanhemmatkin. (Vilén ym. 2010, 16,18.)

Monikulttuurisen perheen muodostavat perheet, missä joko toinen tai molemmat vanhemmat ovat maahanmuuttajia sekä sellaiset perheet, missä toinen vanhempi on suomalainen ja toinen ulkomaalainen. Perheen haasteena on sopeutua kulttuurisiin muutoksiin ja saada perheen toimivuus jatkumaan, kun muutetaan uuteen maahan. Näitä muutoksia ohjaa muun muassa perheiden motivaatio, ikä, sosiaalinen verkostoituminen, koulutus sekä perheen oma kulttuurinen tausta. (Vilén ym. 2010, 19.)

5.4 Vanhemmuuden tukeminen

Voidaan ajatella että vanhemmuus on käyttäytymistä, joka syntyy lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksessa. On tärkeää ymmärtää vanhemmuuden molemmat puolet, vanhempana oleminen ja toimiminen, jotta tukea osataan suunnata, siihen mihin tukea tarvitaan. Vanhemmuudessa voi olla niin, että vanhempana olemisessa ei ole ongelmia, mutta toimimisessa on, tai toisinpäin. Esimerkiksi niin että vanhempi rakastaa lastaan, mutta arkielämän rakenteessa on ongelmia ja lapsen kaikki tarpeet eivät täyty. Silloin on tärkeää antaa tukea arkielämän järjestämiseen ja sujuvuuteen. (Määttä & Rantala 2010, 74 - 75.) Perheen suojaavista tekijöistä tärkeimpiä ovat hyvät suhteet perheessä ja perheen ulkopuolelle, sekä myös turvallisuus ja sujuminen arjessa. Näiden onnistumisen edellytys on se, että ongelmista tulee ja voi puhua, eikä niistä tule vaieta. Vaikeneminen hankaloittaa perheen keskinäistä tukea sekä myös ulkopuolisten antamaa tukea. Avoimuus

perheellä sekä perheen ja muiden ulkopuolisten auttajien kesken on tärkeää silloin, kun ongelmia otetaan esille sekä niitä ratkotaan. (Järvinen ym. 2007, 148 - 150.)

Perheiden tukeminen voi olla epävirallista tukemista, tai perheiden laajempaa tukemista, puuttamalla perheiden elämään esimerkiksi erilaisten väliintulojen avulla. Näillä voidaan tarkoittaa muun muassa lastensuojelullisia, perheterapeuttisia tai ennalta ehkäiseviä palveluja. (Järvinen ym. 2007, 10 - 11.) Perhetyötä tehdään perheitä kohtaamalla, perheiden rinnalla kulkemalla, antamalla turvaa ja lepoa, ongelmia selvittämällä sekä olemalla vuorovaikutuksessa perheiden kanssa ja olemalla kiinnostunut perheiden asioista. Lähtökohtana perhetyössä on luoda toivoa ja uskoa perheeseen, rohkeutta selviytymiseen elämässä, sekä sietämään elämässä vastaan tulevia haasteita. (Uusimäki 2005, 40-41, 74.)

Perhetyössä tarvitaan konkreettista auttamista, mikä tarkoittaa arkiaskareissa auttamista, rajojen asettamista, kasvatuksellista keskustelemista, kasvatukseen vaikuttamista ja neuvomista. (Uusimäki 2005, 74.) Konkreettinen auttaminen voi tarkoittaa myös yhdessä asiointia, esimerkiksi virastoissa käymistä, uuden asunnon etsimistä, sekä perheelle sopivien harrastusten etsimistä. Konkreettisen auttamisen tavoitteena voi olla esimerkiksi perheen sisäisten suhteiden ja vuorovaikutuksen parantaminen, lasten ja nuorten kasvun tukeminen kohti itsenäisyyttä, sekä vanhemmuuden tukeminen ja vahvistaminen (Reijonen 2005, 11.) Perhetyöhön liittyy myös haasteita, perheiden elämäntilanteet voivat muuttua ennalta arvaamattomasti, sekä perhetyön seurauksia ja tuloksia on vaikeaa saada näkyville, sillä ne voivat näkyä vasta paljon myöhemmin. Perhetyön tarkoituksena on edetä tavoitteissa pienin askelin ja matalalla profiililla, jotta pysyttäisiin elämän muutosten mukana. (Uusimäki 2005, 40 - 41.)

Yhtenä menetelmästä on vanhemmuuden roolikartta vanhemmuuden kokonaistilanteen hahmottamiseen. Työntekijä voi käyttää roolikarttaa oman työn suunnitteluvälineenä, esimerkiksi arvioidessa lastensuojelun tarvetta. Kartan avulla voidaan hahmottaa myös vanhempien roolit ja tarkastella kokonaisuutta. Roolikartan avulla vanhemmat voivat tehdä itse arviointia, kartta kannustaa ja tukee vanhempia siihen. Silloin kun vanhemmilla on ristiriitoja, esimerkiksi niin että toinen vanhempi toteuttaa kaikkia vanhempien rooleja ja toinen jää ulkopuoliseksi, voidaan roolikarttaa käyttää ristiriitojen selvittämiseen. (Katso Liite1) (Karppinen & Airikka 2001, 66.)

Vanhemmuuden roolikarttaa voidaan käyttää avo- tai avioerotilanteissa, kun halutaan selvittää, kumman vanhemman tykönä lapsen olisi parempi asua, sekä millainen lapsen asema on uudessa perhetilanteessa. Uusperheessä roolikartalla voidaan selvittää puolueettomasti perheen kanssa lasten saamasta vanhemmuudesta, ja minkälainen rooli vanhemmilla on uuden perheen myötä. Vanhemmuuden roolikarttaa käytetään myös paljon erilaisissa perheongelmissa; vanhemman päihdeiden käyttö, mielenterveyden ongelmat, moniongelmaiset perheet ja lapsen huostaanotto. Päihde perheiden ja mielenterveys ongelmista kärsivissä perheissä roolikartan avulla selvitetään lapsen saamaa vanhemmuutta, sekä selvitetään ongelmien vakavuutta. Moniongelmaisen perheen tilanteessa, jossa perheellä on laaja auttajaverkosto, roolikartalla pyritään selvittämään, minkälaiset roolit kelläkin on, ja ketkä pyrkivät auttamaan perhettä ja ketkä taas toimivat yllykkeinä perheelle. Kun puhutaan huostaanotto tilanteesta roolikartan avulla, voidaan selkiyttää millaisesta vanhemmuudesta on kysymys, arvioidaan vanhemmuuden toteutumista ja vanhemmuuden rooleja jotta huostaanotto tilanne ei tulisi yllätyksenä vanhemmille. (Karppinen & Airikka 2001, 67 - 70.)

5.5 Lapsen tukeminen

Rantalan luomassa perhelähtöisen työskentelyn ideaalimallissa, toiminnan taustafilosofiana on ekokulttuurinen teoria. Kun on kyse lapsen tukemisen, kasvatuksen ja kuntoutuksen, suunnittelusta ja toteutuksesta, ekokulttuurisen teorian mukaan tulisi ottaa huomioon perhe kokonaisuutena, sekä koko perheen arki. Ekokulttuurisessa teoriassa ajatellaan, että ympäristö ja sen vaikutukset vaikuttavat jokaiseen perheen jäsenen ja heidän rutiineihin joko vahvistavasti tai heikentävästi. Perhe määrittelee sen miten ulkoiset tekijät ja paineet vaikuttavat ja miten niitä hallitaan. (Määttä & Rantala 2010, 168.) Joskus huoli lapsesta ja lapsen hyvinvoinnin mahdollistumisesta saatetaan liittää lapseen itseensä ja hänen yksilöllisiin ominaisuuksiin. Kuitenkin yleisemmin huoli liitetään lapsen kasvuympäristöön, ympäristön ominaisuuksiin ja toimintatapoihin, kuten sosiaalisiin ongelmiin lapsen perheessä. (Määttä & Rantala 2010, 102.)

Kun työskennellään lapsen kanssa, on tärkeää että vanhemmilla ja ammattilaisilla on yhtenäinen käsitys lapsen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, sekä ymmärrys siitä mitkä ovat edellytykset lapsen hyvinvointiin. Ymmärrystä lapsesta, lapsen hyvinvoin-

nista ja tarpeista, kutsutaan lapsi tietämykseksi, jota syvennetään ammattilaisten ja vanhempien pohtiessa yhdessä. Lapsitietämykseen kuuluu käsitys lapsesta, lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Aikuiset eli ammattilaiset ja lapsen vanhemmat luovat edellytykset lapsen hyvinvoinnille, siksi heidän käsitykset vaikuttavat siihen minkälaisia määreitä he asettavat lasten hyvinvoinnin toteutumiselle. (Lämsä 2009, 96-97.)

Perhetyön tärkein kriteeri ja lähtökohta on lapsen edun turvaaminen, joka tarkoittaa lapsen yksilöllistä kohtelua, lapsen tarpeiden sekä lapsen kehityksen mahdollisuuden huomioonottamista. Perhetyöntekijän työskentelyssä perheen kanssa lapsen edun turvaaminen tarkoittaa, että työntekijällä on vastuu lapsen oikeuksista ja niiden toteutumisesta. Työntekijän velvollisuutena on puuttua epäkohtiin ja tilanteisiin, jotka vahingoittavat lapsen kehitystä, psyykkisesti ja fyysisesti. Työntekijä turvaa lapsen etua parhaiten niin, että hän ennakoii tilanteita ja ottaa asioita puheeksi riittävän varhain lapsen vanhempien kanssa, esimerkiksi huolen puheeksi otto menetelmän avulla. Menetelmä perustuu puuttumiseen varhaisessa vaiheessa huolta aiheuttaviin tilanteisiin, työntekijän riittävään huoleen, ennakointiin ja asiakkaan voimavarojen tukemiseen. Puheeksi ottamista varten on olemassa puheeksi ottamisen lomakkeisto. (Ks. Liite 2) (Järvinen ym. 2007, 102, 157.)

Silloin kun perhetilanne johtaa lastensuojeluasiakkuuteen, se kuormittaa lasta ja koko perhettä (Taskinen 2004, 141). Lastensuojelussa ongelmat ovat yleensä pitkäaikaisia ja monimutkaisia, johon tarvitsee pitkäaikaista työskentelyä, jotta pystytään lapsen turvallisuus ja hyvinvointi takaamaan. Ongelmat voivat olla lapsen kehityksen tukemisessa, tarpeiden huolehtimisessa, niin että lapsen tarpeet eivät ole ensisijaisia, sekä lapsen suojelussa. (Kalland 2004, 137.) Lapset ovat voineet altistua myös psyykkisille ongelmille. Lapsilla altistuksen johdosta saattaa syntyä jopa mielenterveyshäiriöitä, mielialahäiriöitä ja ahdistusta. Lapsi tarvitsee keskusteluapua, kriisiterapiaa äkillisissä muutostilanteissa, psyykkisen tilanteen arviointia ja joskus myös psykoterapiaa psyykkisten ongelmien käsittelyyn. (Taskinen 2004, 141.)

6. TUTKIMUS TULOKSET

6.1 Haastateltavat perhetyöntekijät ja vanhemmat

Tuomme esille perhetyöntekijöiden ja vanhempien haastatteluissa esille tulleita asioita ja vastauksia. Käytämme perhetyöntekijöistä lyhenteitä PT1, PT2, PT3 ja vanhemmista V1, V2 ja V3. V1 on eronnut lasten isästä perhetyön alussa. Hänellä on kolme poikaa, jotka asuvat hänen luona. V2 on yksinhuoltaja äiti, jolla on yksi poikavauva. Hänellä on aiempi lastensuojeluasiakkuus takana ja häneltä on yksi lapsi otettu huostaan. V3:lla on kolme lasta ja hän elää parisuhteessa. Lapset asuvat heidän luonaan. Peilaamme haastattelujen vastauksia teoriaan.

6.2 Tuen tarpeita perheessä ja vanhemmuudessa, jotka johtavat perhetyön tarpeeseen

Aluksi selvitimme asiakkuuden lähtökohtia eli millainen perhetilanne silloin on, kun perhetyö on tarpeellista ja mitkä vaikeudet vähimmissään voivat aiheuttaa perhetyön tarpeen. Kaikkien perhetyöntekijöiden kertoman keskeiseksi asiaksi nousi huoli lapsesta, josta on tehty lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoituksen on voinut tehdä kuka tahansa perheestä huolta kantava ihminen, yleensä se on joku perheen tuttava, läheinen ihminen, tai perheen kanssa työskentelevä ihminen. Kun kysyttiin millainen perhetilanne yleensä on, kun perhetyö on tarpeellista, jokainen perhetyöntekijä nosti esille ongelmat perheen arjessa, perheiden avuttomuuden, ongelmia mielenterveydessä ja päihteiden käytössä. PT1 nosti myös esille, että perheet voivat olla muualta tulleita, joilla on huonot sosiaaliset verkostot, tai perheiden sosiaaliset suhteet ovat voineet jostain syystä katketa.

PT1 ”No voin sanoa, että joissakin paikoissa on täydellinen kaaos, tai sitten semmonen, et ollaan useasti muualta tänne tulleita, tai sitten tullaan, että ei oo verkostoja, tai sitten jostakin syystä suhteet on poikki ja ollaan aika avuttomassa tilassa.”

Otimme myös selvää millaisia perhetyön tarpeeseen johtavat vaikeudet voivat vähimmillään olla, voiko joistakin ongelmista ennustaa etukäteen, että ne johtavat perhetyön tarpeeseen ja mistä johtuu, että on lyhytaikaisessa tai pitkäaikaisessa asiakkuudessa.

Kaikki perhetyöntekijät nostavat esille, että hetkelliset kriisit, vanhempien uupumus, päivärytmin puuttuminen ja puutteet lastenhoidossa, kuten ravinnon saanti, puhtaus ja turvallisuus, voivat vähimmillään johtaa perhetyöntarpeeseen. Jokainen perhetyöntekijä on perhetyön tarpeen ennustamisesta sitä mieltä, että kun ajatellaan ketä tahansa perhettä, voi hieman aistia perheiden ongelmia. Kuitenkin voi olla vaikea ennustaa perhetyön tarpeen syntymistä. Neuvolatyöntekijöiden kautta voi tulla ilmoituksia, että perheessä ei ole kaikki hyvin, vanhempi on esimerkiksi uupunut, jolloin voi joskus ennustaa, että perhetyötä mahdollisesti tullaan tarvitsemaan. Lyhytaikaiseen tai pitkäaikaiseen asiakkuuteen perhetyöntekijöiden mukaan vaikuttaa ongelmien taso ja onko se helposti korjattavissa, vai tarvitsevatko ongelmat pitkäaikaista työskentelyä niiden selvittämiseksi. Arjen pyörittäminen, vanhemman väsymys tai sairaus, voivat olla lyhytaikaisen asiakkuuden syitä, kun taas masennus, mielenterveys- ja päihdeongelmat, parisuhteen- ja koko perheen vuorovaikutusongelmat, voivat tuottaa pitkän asiakkuuden. PT3 toi esille että lyhytaikainen asiakkuus voi johtua myös siitä, että avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä, jolloin lapsi joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle. Asiakkuus voi jäädä lyhyeksi, jos perhe haluaa syystä tai toisesta keskeyttää perhetyön, eikä halua ottaa perhetyötä enää vastaan. Ritva Järvinen ym. (2007, 93 - 94, 148 - 150) tuo esille vanhemmuuden monenlaiset riskitekijät ja ongelmat, kuten psyykkiset sairaudet, huonot vuorovaikutussuhteet, avuttomuuden lasten hoidossa, lasten kaltoin kohtelua ja erilaiset riippuvuudet. Teoriassa esille tulleet vanhemmuuden ongelmat nousevat myös esille perhetyöntekijöiden kertomista vastauksista.

Kaikki perhetyöntekijät kertoivat, mitkä olivat juuri näiden haastateltavien perheiden ongelmat arjessa, kun perhetyö aloitettiin. Jokaisen perhetyöntekijän vastauksista nousi huoli vanhempien jaksamisesta. Lisäksi perheillä oli talousongelmia, ongelmia kodin ylläpidossa, ihmissuhdeongelmia, huolta lasten hyvinvoinnista ja huolehtimisesta. PT3 toi esille, että yhdellä perheistä oli ollut myös aikaisempi asiakkuus takana, perheeltä oli otettu yksi lapsi huostaan, joten se vaikutti myös huoleen uudestakin lapsesta. PT1 kertoi, yhdellä perheellä oli perhetyötä aloittaessa tullut avioero ja toisella oli vaarana tulla avioero parisuhdeongelmien takia. Paula Määttä ja Anja Rantala (2010, 66) tuovat esille ongelmat ja puutteet sosiaalisissa suhteissa sekä parisuhteessa. Niihin liittyy myös vaikeiden tunteiden hallinta, jotta ei antaisi vääränlaista mallia lapselle. Huonot sosiaaliset suhteet kuitenkin voivat vaikuttaa negatiivisesti lapseen, josta perhetyöntekijöille nousee myös huoli. Nämä ongelmat näkyvät myös perhetyön asiakkaina olevilla perheillä.

PT1 ”Hmm.. mitäs niissä on ollut silloin kun ne on tullut meidän asiakkaiksi. No elikkä yks perhe, oli lapsilla tiettyä rajattomuutta, talous on gelmia, aikuisten välisiä ihmissuhdeongelmia oli, oli tällä yhellä perheellä niinku silloin, että siinä oli vanhemmat yhdessä ja oli eroamassa, ne ei oikein tienny mitä ne tekkee ja lapset, niitä oli kolme poikaa ja kaikki oli pieniä. Sitten oli raha-asiat sekasin, että se oikeestaan tän tyyppisistä asioista lähti.”

Perheiltä kysyimme heidän arjenhallinnasta ja sujuvuudesta, mitkä asiat heidän mielestä sujuvat arjessa. Jokaisen perheen mielestä heidän arjen hallinnassa ei juuri ole ongelmia, kotityöt, lastenhoito ja huolehtiminen sujuvat hyvin.

V2 ”Tällä hetkellä oikeestaan kaikki! Ei ole niinku mitään. Kotityöt, lastenhoito, pääsen kyllä ihan liikkumaan, nyt kun poika on isompi niin joka paikassa, pienempänä se oli vähän hankalampaa.”

Käytimme haastattelussa apunamme janaa yhdestä kymmeneen, josta yksi on heikko ja kymmenen erittäin hyvä. Vanhemmat saivat antaa perheellensä numeron arjen sujuvuudesta. Keskiarvoksi vanhempien valitsemista numeroista tuli kahdeksan. Halusimme myös selvittää, onko arjenhallinnassa ja sujuvuudessa mitään kehitettävää, jotta päästäisiin parempaan numeroon. Vanhemmat toivat esille, että kehitettävää on arjen säännöllisyydessä, lasten koulun käynnissä, läksyissä, iltatoimissa ja nukkumaan laitossa. V3 kertoi myös kehittämisen kohteeksi perheen yhteisen ajan, johon tulisi enemmän panostaa. Perheen yhteinen aika haasteena nousee esille myös Paula Määtän ja Anja Rantalan (2010, 66) kirjasta. On vaikeaa sovittaa arkea ja työelämää yhteen niin, että löytyisi yhteistä aikaa perheelle. Yhteisen ajan puuttuminen voi vaikeuttaa perheen sisäisten suhteiden ylläpitämistä ja kuormittaa perheenjäsenten jaksamista. Anna Rönkä ym. (2009, 15 - 16) tuo myös arjen haasteellisuuden, kiireellisyyden ja yhteisen ajan löytymisen ongelmat esille teoksessaan. Rönkä ym. korostaa yhteisen ajan merkitystä perheen hyvinvoinnin kannalta. Yhteinen aika antaa voimaa ja tukea perheelle arjesta selviytymisessä.

Otimme selvää perhetyöntekijöiltä tuen tarpeita vanhemmuudessa yleisesti ja haastateltujen perheiden kohdalla. Vanhemmilta kysyttiin, että mitä vanhemmuus vaatii ja miten heillä omasta mielestään vanhemmuus ja kasvattajana oleminen onnistuu. Perhetyöntekijät toivat esille, että tuen tarpeita vanhemmuudessa joita yleensä kohdataan, on arkiru-

tiineista selviämässä, asioiden hoitamisessa, lasten kasvatuksessa ja vanhempien omassa jaksamisessa. Haastateltujen perheiden tuen tarpeita oli juuri vanhempien jaksamisessa, lasten kasvatuksessa, kuten rajojen pitämisessä, lapsista huolehtimisessa, kuten ruokapuolella, puhtaudessa ja siisteydessä. Kaikkien vanhempien mielestä vanhemmuus vaatii hyviä hermoja ja pitkäjänteisyyttä, koska lasten kasvattaminen on joskus raskasta. Täytyy myös omata kasvatustaitoja ja kyitä takaamaan lapselle turvallinen kasvuympäristö.

V3 ”Ainakin pitkiä hermoja ja sitä turvallisuutta, että pystyy lapselle takaamaan sen turvallisen asuinympäristön ja elinympäristön, että ne rajat, et kyllähän se niin vaikeaa sanoa mitä se vaatii, ku se vaatii niin paljon loppu peleissä.”

Käytimme haastattelussa apunamme janaa myös vanhemmuuden onnistumisesta ja mihiin vanhemmuudessa itse on tyytyväinen ja mitä kehitettävää olisi. Kaikki vanhemmat antoivat vanhemmuudestaan numeron kahdeksan. V1 näkee vanhemmuudessaan vahvuudeksi huomion jakamisen tasapuolisesti omille lapsilleen. V3 on tyytyväinen omiin kykyihinsä asettaa rajoja lapsilleen, esimerkiksi kotiintuloaikoja noudatetaan.

Vanhempien kokemista kehittämistarpeista nousi kyky ottaa vastaan tukea ja apua, jotta jaksaisi äitiydessä ja arjessa. Haasteiksi nousivat myös pitkäjänteisyys ja se, että olisi paremmin lastenkäytettävissä ja olisi enemmän yhteistä aikaa. Perhetyöntekijöiden ja vanhempien kertomista haasteista korostui vanhempien väsymys ja jaksaminen arjessa, josta myös Ritva Järvinen ym. (2007, 93 - 94, 148 - 150) on kirjoittanut kirjassaan. Järvisen ym. mukaan vanhempana oleminen voi olla raskasta ja väsyttävää, jolloin vanhemmalla voi olla epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteita. Epävarmuus voi johtaa siihen, ettei löydä keinoja selviytyäkseen arjesta ja ongelmista. Usein vanhemmat tarvitsevat silloin tukea, joka nousee myös haastateltujen vanhempien tuen tarpeeksi.

V3”Ainakin tuossa lasten koulunkäynti hommassa, että läksyjen, että vielä paremmin ois käytettävissä, vielä paremmin huolehtis, että heti ku ne tulee koulusta, että ne tehään. Siinä ollaan vähän ehkä lepsuillu, että aikasemmin sekin sujui paremmin, et se on ainakin yks asia ja sitten tuota yhteistä aikaa. Lasten kanssa voisi touhuta vähän enemmän.”

6.3 Vanhemmuuden tukeminen perhetyön avulla

Kartoitimme aluksi vanhemmilta heidän tuen saantia omasta tukiverkostosta ja millaista tukea he lisäksi haluavat perhetyöltä. Suurimmaksi osaksi kaikki vanhemmat saavat tukiverkostoltaan konkreettista tukea, kuten lastenhoito apua. V3 mainitsi myös saavansa tarvittaessa taloudellista apua. V1 ja V3 nostivat esille henkisen tukemisen, jotta jaksaisi ja olisi voimia arjessa selviämiseen, siihen millaista tukea haluavat perhetyöltä. V2 taas kokee, että ei tarvitsisi erityisesti mitään tukea perhetyöltä.

Selvitimme perhetyöntekijöiltä kuinka kauan perheet ovat keskimäärin asiakkuudessa, kuinka usein perhekäynneillä käydään, kuinka kauan perhekäynnillä ollaan ja ovatko käyntien määrä ja aika mitä perheessä vietetään riittäviä. Perhetyöntekijöiden mukaan asiakkuudella ei ole tiettyä kestoja, vaan se on kiinni asiakkaiden tarpeista. Voi olla niin sanottuja kestoperheitä, joiden kanssa tehdään monia vuosia töitä tai on lyhyempikestoisia asiakkuuksia, jotka voivat kestää esimerkiksi vain muutamia viikkoja.

PT2”No jotkut on niinkö, noh miellä on nyt semmoinen, sanotaanko kestoperheeksi. Mitähän se on se vanhin lapsi, se menee vissiin viidennelle luokalle kouluun, se on ollu kaks vuotias, kun ollaan alettu. Koko ajan, että siinä ei oo tullu, pikkutauko tuli, mutta siinä oli silloin Mannerheimin Lastensuojeluliitto oli silloin töissä, kun me ei oltu siellä ja sitten taas me jät laitettiin siihen. Me sanotaan niitä kestoperheiksi. Jotkut on vuosikausia, sitten jotkut tipahtaa pois, kun mennee Ok, kun sehän se on se tarkoitus, että saahan asiat reilaan ja ne tippuu pois, niin ne voi olla jonkun aikaa pois ja sitten ne tulee takasi.”

Perhetyöntekijöiden mukaan perhekäynneillä käydään sen mukaan millainen tarve perheellä on. Pääsääntöisesti kerran viikossa, mutta joidenkin luona voidaan käydä useamminkin, esimerkiksi akuutissa tilanteessa. Perhekäynnit kestävät tunnista neljään tuntiin. Perhetyöntekijöiden mielestä joissain tapauksissa saisi käyntejä olla enemmän, mutta resursseja ei ole tarpeisiin nähden riittävästi, kun taas perheessä vietettävä aika koetaan olevan riittävää.

Kysyimme myös vanhemmilta perhekäyntien riittävydestä. Vanhempien mielestä perhekäyntejä on tarvittava määrä ja ne ovat ajallisesti riittäviä. Mikäli jos on joitain asioita hoidettava ja perhe tarvitsee lastenhoitoapua täksi ajaksi tai jos vanhempi on väsynyt ja hänellä on meneillään raskaampi aika, voisi tällöin perhetyöntekijä olla pidempään per-

hekäynnillä. V2 toi esille, että perhekäynnit heidän perheessään loppuvat kokonaan lähiaikoina, eikä hän koe niitä enää tarpeellisiksi.

V3 ”Kyllä Se nyt tällä hetkellä on ihan riittävää, et se on kerran viikossa että, että tuota, välillä se riittää, mutta välillä tosissaan vois olla vähän pidempään, kun on niitä raskaampia aikoja, silloin ehkä tarvis vähän pidempää käyntiä. Sitten taas kun on hyvä ajanjakso ja tuntee itekki niinkö jaksaa ja pystyy, niin kyllä se silloin se tunti kaks on riittänyt ihan mainiosti. Varmaan tarpeen mukaan.”

Otimme perhetyöntekijöiltä selvää miten yhteistyö yleensä perheiden, sekä näiden haastateltujen perheiden kanssa toimii. Kaikkien perhetyöntekijöiden mukaan avoimuus ja luottamus ovat avainsanoja yhteistyölle ja sen onnistumiselle. Yhteistyö onnistuu vaihtelevasti, yleensä sen mukaan onko perhe halukas ottamaan perhetyötä vastaan. PT1 ja PT2 tuovat myös esille, että perhetyö on vapaaehtoista, mutta kuitenkin ”pikku pakko” perheille. Mikäli perhe ei ole kiinnostunut ottamaan perhetyötä vastaan, tuovat sosiaalityöntekijät esille, että siitä voi olla joitain seurauksia, esimerkiksi perheen tarkempaa seurantaa. Mikäli perhe on suostunut ottamaan perhetyötä vastaan, vaikka oikeaa halua sille ei ole, on yhteistyötä silloin vaikea saada toimimaan.

PT2 ”Vaihtelevalla menestyksellä, ootappa, toisten kanssa hyvin. Se tehtiin selväksi silloin kun aloitetaan, että pitäis olla niinkö avointa se kaikki toiminta, keskustelut ja tämmönen. Mutta tuota ne jotka ottaa vastentahdoisesti meitä sinne kotiin, ne ei haluais että perhetyö alkaa, mutta tuota sitten on semmonen niin sanottu pikkupakko. Sosiaalityöntekijä sen sanoo, että ota tai jätä, mutta sitten tapahtuu jos et ota, niin sitä ja tätä ja tuota. Ne ottaa meidät, mutta me hoksataan, että ne yrittää koko ajan meitä höplästä koko ajan. Siis ei yhteistyötä oo minkäänlaista, ne vaan että joo tulukaa, ei oo mitään tarkoitusta sillä heijän, että onnistuis joku asia.”

Jokaisen perhetyöntekijän mielestä yhteistyö haastateltujen perheiden kanssa on toiminut hyvin. Jokaisen perheen kohdalla yhteistyön syntyminen vaatii oman aikansa, sen mukaan kuinka nopeasti luottamus syntyy. PT2 kertoi, että monilta perheiltä tulee se kokemus, että kun perhetyö on jatkunut pidempään, ei haluta sen loppuvan, eikä päästää irti. Perheet useasti haluavat muodostaa myös ystävyys suhteen, joka ei ole ammatillisesti mahdollista. PT3 kertoi, että molemminpuolinen palautteen anto on tärkeää. Kaikkien haastateltujen perheiden mielestä yhteistyö perhetyöntekijöiden kanssa on toiminut hyvin. Perheet kokevat, että pystyvät luottamaan perhetyöntekijöihin ja asiat joista keskustellaan, jäävät perheiden ja perhetyöntekijöiden välille. Perheet myös kokevat että

pystyvät perhetyöntekijöille puhumaan asioista, heitä myös kuunnellaan ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon.

Luottamus nousee teoriassakin keskeiseksi asiaksi yhteistyön toteutumisessa ja onnistumisessa. Ilman luottamusta on vaikea tehdä perhetyötä yhdessä perheen kanssa. Mervi Uusimäki (2005, 40 - 41, 74) on kirjassaan kirjoittanut, että perhetyötä tehdään perheitä kohtaamalla, perheen rinnalla kulkemalla, olemalla perheen kanssa vuorovaikutuksessa ja olemalla kiinnostunut heidän asioistaan. Yhteistyön tarkoituksena on luoda uskoa ja toivoa parempaan tulevaisuuteen. Perhetyöntekijöiden ja vanhempien mukaan yhteistyö ja luottamus ovat kohdillaan, jotka edesauttavat vuorovaikutussuhdetta ja perheen rinnalla kulkemista. Yhteistyön päämäärä ja tarkoitus voivat silloin toteutua.

Seuraavaksi selvitimme perhetyöntekijöiden keinoja ja menetelmiä, millä yhteistyö saadaan toimimaan. Heidän mukaan on tärkeää tutustua aluksi rauhassa perheeseen. Voidaan jutella perheen kanssa, perheen arjesta ja mitä siihen sisältyy. Mihin he itse ovat tyytyväisiä ja mihin eivät, sekä mitä voitaisiin alkaa asioille tekemään. Yhdessä tekeminen on hyvä keino päästä lähelle perhettä ja saada luottamus syntymään. Tiina Karppinen ja Sauli Airikka (2001, 67 - 70) ovat tuoneet esille vanhemmuuden roolikartan, yhtenä perhetyön työvälineenä. Sen avulla tutustutaan perheeseen ja sen jäsenten rooleihin. Voidaan selvittää perheen tilannetta, vanhemmuutta, perheen ongelmia ja miten niitä voitaisiin lähteä parantamaan ja ratkaisemaan. Roolikartta on keino yhteistyön luomiseen. Perhetyöntekijöiden haastatteluissa ei tullut esille roolikarttaa työvälineenä, joten emme tiedä onko roolikartta perhetyöntekijöiden käytössä. Olemme huomanneet että roolikartta on tullut usein esille perhetyöstä puhuttaessa ja se on korostunut hyväksi työvälineeksi perhetyössä.

PT1 ”No tietenkin se on silloin alussa ennen kuin täytyy tutustua jotenkin siihen ihmiseen ja sitähan kysellään ja ihmetellään ja päivitellään ja tuota pienillä askelilla, että mikä se on se asia, eli jos se on esimerkiksi, no vaikka tommoiset kodin sisäiset tehtävän jaot, niin aloitetaan semmosesta, aletaan miettimään tämmösiä ihan perus ruokailuun liittyviä asioita tai tehhään vaikka ruokalista tai kysellään herkkuruokia. Kysellään kaikkia tämmösiä, et ihan semmosista käytännön asioista lähdetään liikkeelle, että sit se luottamus syntyy pikkuhiljaa ihmisten välillä. Ettei heti, että tuota, ensimmäiseksi ovelta, että ompas täällä, täällä pittää siivota ja täällä pitää sitä ja tätä, ettei käskytetä ihmistä heti, vaan yritetään pohtia, että miltäs

täällä näyttäis jos siivottais. Että onko teillä aina ollut tällain vai onko tämä karannut käsistä vai”

Seuraavaksi selvitimme, miten tavoitteet ja tehtävät päätetään perheille perhetyöntekijöiden sekä perheiden itsensä mukaan. Perhetyöntekijöiden mukaan aluksi pidetään aloituspalaveri perheen, perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kesken, jossa yhdessä kartoitetaan tuen tarpeet ja päätetään tavoitteista ja tehtävistä perheille. Myöhemmin pidetään myös välipalavereita, joissa voidaan tarkastella tavoitteiden toteutumista ja onko muuta tuen tarvetta syntynyt. V3 toi esille, että tavoitteet ja tehtävät laaditaan yhdessä perhetyöntekijöiden kanssa palaverissa, kun taas V1 ja V2 olivat sitä mieltä, että he itse päättävät heidän tavoitteista ja tehtävistä, sekä mitä perhekäynneillä tehdään ja millaista apua perhetyöntekijät antavat.

V2 ”Minun toimesta, mikä milloinenki tilanne, että jos mää kaipaen vaikka ommaa aikaa niin mää saan sitä. Ne touhuilee vauvan kanssa sitte, että mä saan tehdä omia juttuja, joko nukkua tai laittaa pyykkiä, jos mie kaipaen vaikka toisin päin, että minä oon itte vauvan kanssa ja he sitte tekkee, et vaikka laittaa pyykit ja sellasta”

Halusimme selvittää myös millaisia keinoja ja menetelmiä perhetyöntekijöillä on tavoitteiden saavuttamiseksi. Perhetyöntekijöiltä tuli esille, että perheiden kanssa yhdessä voidaan etsiä perhettä tukevia ja vahvistavia asioita ja tukiverkostoja, kuten harrastukset, lasten päivähoitopaikka tai muita tukea antavia verkostoja. Voidaan auttaa myös perhettä selviämään itsenäisesti konkreettisissa asioissa, kuten ruuanlaitoissa ja siivouksessa. Perhetyöntekijät voivat olla myös mukana perheen asioiden selvittämisessä, esimerkiksi virastokäynneillä. Perhetyöntekijät käyttävät perhekäynneillä myös erilaisia ohjeistettuja pelejä, kuten voimavarapeli ja nallekortit.

Seuraavaksi käsittelemme vanhemmuutta, tuen tarpeita vanhemmuudessa ja vanhemmuuden tukemista perhetyön avulla. Tuen tarpeet vanhemmuudessa perhetyöntekijöiden mukaan määrittelee alussa lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja vanhempi itse. Myöhemmin perhetyöntekijöiden ja vanhempien kesken voidaan yhdessä keskustella tuen tarpeista. Kaikkien vanhempien mukaan taas vanhemmat itse määrittelevät tarvitsevatko he tukea vanhemmuuteen.

V3 ”Kyllä kait se on me vanhemmat ite, jotka sen määrittelee, et ei kai sitä kukaan ulkopuolinen voi määritellä!”

Perhetyöntekijät voivat vaikuttaa mielestään vanhemmuuteen tukemalla, ohjaamalla ja auttamalla. Erilaisten keinojen avulla voidaan myös vaikuttaa vanhemmuuteen. Keinoja voivat esimerkiksi olla, yhdessä laaditut suunnitelmat arjen hallinnasta, kuten viikon ruokalista, opastaakseen vanhempaa ruokaostosten tekemisessä ja taloudellisen tilanteen hallitsemiseksi. Opastaa voidaan myös suunnitteleamalla koko perheelle viikko työlista, jossa määritellään kaikille sopivat tehtävät arjen sujumisen hyväksi.

Perhetyöntekijöiden mukaan vaikuttaminen ja auttaminen näkyvät perheiden arjessa niin, että perheikäynnin jälkeen sekä perheelle ja työntekijälle jää mukava tunne. Perhetyöntekijöiden ei tarvitse olla huolissaan, vaan on sellainen olo, että perhe pärjää ja voi lähteä luottavaisin mielin pois. Ei myöskään tarvitse enää niin paljoa puuttua perheen asioihin, esimerkiksi kodin siisteyteen, tai lasten rajojen asettamiseen. Silloin kun tukeminen ja auttaminen ovat vaikuttaneet, perheen tilanne tuntuu valoisammalta sekä perhetyö tulee perheelle tarpeettomaksi.

Otimme myös perheiltä selville, millaista tukea he ovat saaneet perhetyöltä ja mitä mieltä he ovat saamastaan tuesta. Vanhempien vastauksista nousi auttaminen ja neuvominen erilaisissa konkreettisissa asioissa, esimerkiksi yhdessä käynti virastoissa, paperiasioissa neuvominen, lasten kasvatuksessa opastaminen, viikko työlistojen laatiminen, sekä erilaisissa kotitöissä auttaminen ja niissä neuvominen. V1:ltä nousi tärkeäksi avuksi keskustelu apu, että on ollut joku jonka kanssa jakaa asioita. Vanhempien mielestä kaikki apu on ollut tervetullutta, mutta vanhemmat voisivat kuitenkin ottaa enemmänkin tukea vastaan, esimerkiksi konkreettista apua silloin kun ei itse saa mitään tehtyä, sekä V2 olisi kaivannut tukea öisin, kun lapsi oli pieni.

Perhetyöntekijöiden ja vanhempien haastatteluissa perheiden ja vanhempien tukemiseksi korostui konkreettinen auttaminen. Mervi Uusimäen (2005, 74) mukaan konkreettinen auttaminen on arkiaskareissa auttamista, rajojen asettamista, keskustelua kasvatuksesta ja siihen vaikuttamista. Lisäksi Mikko Reijosen (2005, 11) mukaan konkreettinen auttaminen on yhdessä tekemistä, vuorovaikutussuhteiden parantamista ja vanhemmuuden tukemista. Päällimmäiseksi asiaksi haastatteluista mieleemme jäikin tukemisen kei-

noksi konkreettinen auttaminen eri tavoilla. Perheen ongelmien selvittäminen ja tavoitteiden edistyminen vaatii konkreettisten asioiden tekemistä, useasti pelkkä puhuminen ei riitä. Mielestämme perhetyöntekijät ja vanhemmat toivat haastatteluissa onnistuneesti tärkeitä asioita esille konkreettisesta auttamisesta.

Perheiltä myös kysyttiin onko heidän perhetilanteensa muuttunut saamansa perhetyön jälkeen ja miten se on muuttunut. V1 ja V3 oli sitä mieltä, että heidän arkensa ja henkinen hyvinvointi on muuttunut perhetyön myötä. He ovat jaksaneet perheenä paljon paremmin, kun ovat saaneet jutella perhetyöntekijöiden kanssa ja kun perhetyöntekijät ovat kannustaneet heitä tekemään ja kokeilemaan asioita. V2 kuitenkin on sitä mieltä, että perhetyöstä on ollut aluksi apua, mutta ei ole varma, onko se kehittänyt hänen perhettään.

Yksi perheistä halusi vielä tuoda perhetyöstä tämän esille.

V3 ”Sen verran vain, että se on kauhian arvokasta ja tärkeää työtä. Minun mielestä, että se on kuitenkin, silloin kun omat voimat ei riitä, niin se on niinku kauhian suuri apu ja helpotus siinä, että niinku tietää tänä päivänäkin sitä apua kuitenkin vielä saa, että tuota ei oo mittään muuta kuin hyvää sanottavaa. Voi myöntää olevansa väsynyt ja sillä tavalla heikko, kuitenkin olematta huono ihminen.”

6.4 Lapsen tuen tarpeet ja niiden tukeminen perhetyön avulla

Perhetyöntekijöiltä otimme selvää yleisimmistä lapsen tuen tarpeista. Perhetyöntekijät toivat esille, että lapsen tuen tarpeita voivat olla päivärutiinien puuttuminen, joka usein on vanhemmista johtuvaa. Tuen tarpeita voi myös olla heikot sosiaaliset taidot ja suhteet, käyttäytymishäiriöt, kehitysviivästymät, ongelmat puheen tuottamisessa. Lapsi tarvitsee apua myös arjen askareissa, esimerkiksi kotiläksyissä. Lasta tuetaan myös tukemalla koko perhettä. Paula Määttä ja Anja Rantala (2010, 23,66) kertovat kirjassaan, että perheellä ja sen hyvinvoinnilla on suuri merkitys lapsen hyvinvointiin. Mikäli vanhemmat ja lapsen sisarukset ovat hyvinvoivia, se heijastuu positiivisesti lapseen, mutta jos perhe voi huonosti lapsikin voi huonosti. Perhetyöntekijöiden esille tuomat lapsen tuen tarpeet ovat suurelta osin vanhemmista johtuvia.

Selvitimme vanhemmilta lapsen tuen tarpeita, keskustelemalla lasten arjesta, sen sujumisesta, sekä millaisia haasteita lapsen arjessa on. Vanhempien mukaan heidän lapsiensä arki sujuu yleensä säännöllisesti ja lasten kanssa tehdään kaikki tarpeellinen, kuten ulkoilu, nukkuminen ja ruokailu. Haasteita vanhempien mielestä oli useasti lasten nukkumaan menossa, kotiläksyissä ja muissa arkiaskareissa. V1 kertoi, että haasteita on myös lasten hallinnassa, tilanteissa joissa lapsi on pahalla päällä ja vastahakoinen. Hänen yhdellä lapsella on myös kehitysviivästymä, joka omalta osaltaan hankaloittaa lapsen arkea.

Otimme perhetyöntekijöiltä selvää, että miten perheen ongelmat ja pahoinvointi näkyvät lapsessa ja lapsen käyttäytymisessä. Perhetyöntekijöiden mukaan vanhempien ongelmat ja pahoinvointi vaikuttavat suuresti lapseen. Lapsi aistii herkästi vanhempien pahoinvoinnin, esimerkiksi jännitteet vanhempien välillä. Vaikutukset voivat näkyä lapsen kehityksessä, fyysisessä ja psyykkisessä hyvinvoinnissa ja lapsen käyttäytymisessä. Lapsi voi olla alakuloinen, sulkeutunut tai reagoida fyysisesti sairastamalla. Lapsella voi olla tunne-elämähäiriöitä, kiintymyssuhdehäiriöitä ja häiriöitä käyttäytymisessä. Irene Kristeri (1999, 44,51) tuo esille kirjassaan, että lapsi reagoi kaikkiin perheessä tapahtuviin negatiivisiin muutoksiin, esimerkiksi vanhempien ero, paha olo tai päihteiden käyttö. Nämä ovat sellaisia asioita, joista lapsi voi kantaa syyllisyyttä, lisäksi lapsi voi reagoida valvomisella, väsymyksellä, vastavaivoina sekä käyttäytymisellä. Perhetyöntekijät tuovat esille haastattelussa samoja asioita, kuin teoriassakin on esille tullut. Kuitenkin sitä, että lapsi kantaisi syyllisyyttä vanhempien ongelmista, ei tullut perhetyöntekijöiden haastatteluissa esille. Syyllisyys voi olla sellainen asia, joka on useasti pinnan alla, eikä niin näkyvillä, ja jota on vaikea havaita. Lapsen kantaessa syyllisyyttä voi lapselle tulla tunne-elämän häiriöitä. Useasti lapset voivat myös olla sellaisia, etteivät he uskalla kertoa kantavansa syyllisyyttä johonkin, koska pelkäävät. Silloin perhetyöntekijöiden voi olla vaikea tunnistaa lapsen syyllisyyden tunnetta.

PT2 ”Oi kauhia, käyttäytymisessä nimenomaan. On tullut vaikka minkä laista vaivaa, fyysisiä, psyykkisiä. Jokku reagoi mahalla, jokku sairastaa, on koulussa häiriköintiä, esimerkiksi kaveripiirin kanssa, ei ole kavereita, niiden kanssa tulee rähäköintiä, on semmosta. Vanhemmat kun riitelee, jos on alkoholia kuvioissa, ei ole perusturvaa eikä huolenpitoa, niin sehän se on mikä lapsissa näkyy.”

Otimme selvää miten perhetyön avulla vastataan lapsen tarpeisiin ja tukeeko perhetyö lapsen etua ja hyvinvointia. Mikäli on huoli lapsesta ja epäillään että lapsi ei olisi fyysisesti ja henkisesti kunnossa, että esimerkiksi lasta voidaan kaltoin kohdella, opastetaan tällöin sopivan alan ihmisten apu perheen käyttöön. Perhetyöntekijöiden mukaan lapsen parasta ajatellaan aina ensisijaisesti. Lapsen etu ja turvallisuus on tärkeintä ja, että lapsella on turvallinen ja huolehtiva kasvuympäristö. Vanhempia autetaan ja ohjataan asettamaan lapselle tarpeelliset rajat, sekä antamaan lapselle riittävän huolenpidon. Ritva Järvisen ym. (2007, 102, 157) mukaan lapsen edun turvaaminen on perhetyön tärkein kriteeri, lapsi tulee ottaa yksilöllisesti huomioon ja kohdella sen mukaisesti. Perhetyöntekijöiden velvollisuutena on puuttua epäkohtiin ja tilanteisiin, jotka vahingoittavat lasta. Perhetyöntekijöiltä nousi esille, että perhetyötä tehdään lasten takia, jotta lapsilla olisi hyvä olla, eli autetaan lasta auttamalla vanhempia.

PT2 ”Lapsen etu on kuitenkin se että ois, ainakin omasta mielestä ja varmaan muittenkin työntekijöitten, että lapsi saa kasvaa turvallisessa ympäristössä ja hänellä on vanhempi tai vanhemmat, jotka hänestä huolehtii sekä fyysisesti että henkisesti. Hänelle luetaan kun hän on pieni, hänet ravitaan, että hän saa riittävän ravinnon, että puhtauden ja muut tämmöset. Ne on niitä asioita joista meidän pitää yrittää huolehtia.”

Perhetyöntekijöiden mukaan lasta myös tuetaan ja huomioidaan niin, että lapselle keksitään mukavaa tekemistä ja lapsen kanssa tehdään yhdessä. Kaikki mitä lasten kanssa tehdään ja mitä toimintaa lapselle hankitaan, ajatellaan aina lapsilähtöisesti. Lasta kuunnellaan, hänen mielipiteensä otetaan huomioon, jotta lapsen tekeminen olisi lapselle mieluisaa. Lapsen kanssa voidaan esimerkiksi tehdä kotiaskareita, kuten leipoa ja tehdä ruokaa, voidaan myös käydä retkellä, uimassa ja keilaamassa. Lisäksi lapsi voidaan myös ohjata hänelle sopiviin harrastuksiin. Niin kuin jo aikaisemmin mainitsimme että Ritva Järvisen ym. (2007, 102, 157) lapsi tulee ottaa yksilöllisesti huomioon. Perhetyöntekijöiden mukaan tämä toteutuu perhetyössä, niin että lapsi ja lapsen tarpeet otetaan myös arjen asioissa huomioon, kuten sopivien harrastusten löytämisessä.

Selvitimme myös vanhemmilta millaista tukea perhetyö heidän lapsilleen antaa ja mitä mieltä he ovat perhetyön antamasta tuesta, sekä ovatko lapset kotona perhekäyntien aikana. V1 ja V2 perheen kohdalla lapset ovat pääasiassa paikalla, kun perhetyöntekijät käyvät ja V3 perheen perhekäyntien aikana lapset ovat yleensä koulussa ja näin ollen eivät ole paikalla. Perheiden mukaan heidän lapsensa on otettu huomioon perhetyötä

tehtäessä ja kaikki saavat jonkin verran tukea, mutta V3 toi myös esille, että tukea lapsille voisi olla enemmänkin, niin että perhekäynnit sijoittuisivat ajalle, jolloin lapset ovat myös kotona. Vanhempien mukaan perhetyöntekijät suunnittelevat ja ehdottavat perheille tekemistä, jota tehdään yhdessä perhetyöntekijöiden kanssa ja joka on myös lapselle mieluisaa, esimerkiksi retket. Perhekäyntien aikana perhetyöntekijät juttelevat lapsen kanssa, lapsen kanssa tehdään yhdessä, kuten leikitään, pelataan, luetaan ja tehdään kotiläksyjä. V1 kertoi, että perhetyöntekijät huomioivat myös lapselle määräytyt tehtävät, tukevat vanhempaa tehtävien annossa ja lasta tekemisessä, kuten oman huoneen siivoamisessa.

V1 ”Kyllä mä sanoisin, et tosi niinku hyvin siis antavat tukea ja että mitä on ollu tässä, ku pojat ollu kotonaki ku on käyneet. Mä en tiiä mikä siinä on mut ne saa näyttää kaikki asiat niin helpolta. Esimerkkinä tämmönen, ku mie olin yrittäny poikiille sanoa, että kerätä lelut ja siivota huone, niin perhetyöntekijä tulee tänne ja nätisti sanoo, kävisitkö, niin ne meni tuonne huoneeseen ja keräs lelut sitte pois lattialta, että mä en niinku käsitä sitä, että ei voi niinku ymmärtää että ne sai sitte lapsiin semmosen kontaktin. Ne rupes heti tekemään, että mulla tuntu, et mulla menee koko päivä siihen, että mä saan sanoa sen asian. Se oli semmonen, et yks ihminen sanoo, niin heti tehtiin. Ne siivos sen huoneen ja joku vaikutus sillä niinkö lapsiinki sitte oli. Ulkopuolisille ei varmaan sitte kiukutella eikä sanota vastaan kun sitte äitille sanotaan joka rissauksesta vastaan, että ainaki tuntuu. Ainaki keskimäinen poika, on vaikeepi, että tuota mutta pieninhän on reipas poika ku sanoo, että vieppä tuo niin sehän menneepi ja viepi, että sillä on vielä kaikki ok. Vanhin kans tottelee.”

Halusimme myös perhetyöntekijöiltä saada selville, miten he reagoivat lapsen pahoinvointiin. Perhetyöntekijät nostivat esille, että lapsen pahoinvointi on sellainen asia, johon pitää ensimmäiseksi puuttua perhekäynneillä. Perheille alusta lähtien tehdään selväksi, että asioista puhutaan suoraan, mitä perhetyöntekijät näkevät ja kokevat. Asiat eivät kuitenkaan muutu perheessä välittömästi, vaikka perhetyöntekijät tekisivätkin parhaansa. Työntekijät toivat esille, että useasti tuntuu pahalta jättää lapsi ja sulkea ovi perässä, koska tietää, että asiat voivat jatkua entiseen malliin.

PT2 ”No kauhiaahan se on, sillon kun näkkee, et mihin oloihin pittää lapsi jättää, että kun ei voi mitään, parhaansa on tehnyt. Tietää, ettäkö minä tästä tämän oven laitan kiinni niin siellä on aivan täys souvi päällä ja kaikeksen laista. Kuvittelee, että ne menee niihin hyi sänkyihin nukkumaan, hyi kun niillä ei ole mitään ja hyi ku niillä ei ole ruokaa ja semmonen ja huh onneks minulla on pitkä matka, että mä kerkeän puhaltamaan tuolla välillä, ku mä olen kotona tunnin päästä siitä. Illalla ku omaa laittaa nukku-

maan niin tuntuu, että reppana sulla on hyvä olla, ku on puhasta, puhtaaseen sänkyyn ja on pestynä, annettu iltapala ja ei tarvitse nälissään nukkumaan laittaa, pesty hampaat, luettu satu, silitetty, halattu ja sitten kuvittelee, että siellä ne jokku, että onkohan ne vielä tähän aikaan siellä ulkona ties missä ja jääkaappi on tyhjä.”

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksiä tarkastelemme tutkimuskysymysten kautta. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli, mitkä asiat perheessä ja vanhemmuudessa johtavat perhetyön tarpeeseen. Perhetyön tarpeeseen ei ole yksiselitteistä syytä, vaan tarve voi koostua useammasta perheen ongelmasta ja haasteesta, joihin tarvitaan tukea. Yleensä ongelmat voivat aluksi olla pieniä, mutta kasvavat ajan myötä, jolloin ongelmat ovat kasaantuneet eikä niitä osata lähteä ratkomaan. Perheiden ja vanhemmuuden yleisiksi ongelmiksi ja haasteiksi nousivat perhetyöntekijöiden näkökulmasta ongelmat arjessa, vanhempien avuttomuus, perheiden huonot sosiaaliset verkostot, vanhempien uupumus, sekä mielen-terveys- ja päihde ongelmat. Haastateltavilla perheillä ongelmia ja haasteita perhetyöntekijöiden mukaan olivat ongelmat arjessa, vanhempien jaksaminen ja uupuminen, talousongelmat, ongelmat kodin ylläpidossa, ihmissuhdeongelmat, parisuhdeongelmat ja lasten hyvinvointi ja huolehtiminen. Puolestaan perheiden omasta näkökulmasta heidän arjenhallinnassa ei ole juuri ongelmia, vaikka pieniä kehittämiskohteita olikin. Heidän omasta mielestään kaikki tarpeellinen sujuu suuremmaksi osaksi hyvin, joka erosi perhetyöntekijöiden näkökulmasta. Arjen sujuvuudesta vanhemmat antoivat heidän perheelleen numeron, jonka keskiarvo oli kahdeksan, josta myös näkyi, että perheen arki sujuisi heidän omasta mielestään hyvin.

Vanhemmuuden haasteiksi, perheiden kertomasta nousi heidän oma jaksaminen ja uupuminen arjessa. Ne olivat asiat johon he omasta mielestään eniten apua ja tukea tarvitsivat. Haasteena perheiden mukaan on myös tuen kysyminen ja vastaanottaminen, joka ei ole aina niin helppoa omien heikkouksien myöntämisen kannalta. Kaikki vanhemmat antoivat omasta vanhemmuudestaan numeroksi kahdeksan, josta nousi esille, että vanhemmuudessa ei ole paljoa kehitettävää.

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli, miten vanhemmuutta tuetaan perhetyön avulla. Selvitimme kuka perhetyöntekijöiden mukaan ja vanhempien omasta mielestä tuen tarpeet määrittelee vanhemmuudessa. Perhetyöntekijöiden mukaan pääosin lastensuojelun sosiaalityöntekijä määrittelee tuen tarpeen. Kuitenkin vanhemmat itse olivat sitä mieltä, että he määrittelevät tuen tarpeensa, eivätkä sitä ulkopuoliset voi määrittellä. Kartoitimme haastattelussa perheiden tukiverkoston ja tuen saantia. Heidän kertomastaan ilmeni,

että he saavat vähäisesti tukea omalta tukiverkostoltaan, lukuun ottamatta perhetyötä. Perheet tarvitsevat ulkopuolisilta ihmisiltä tukea, kuten perhetyöltä, osaksi myös siksi, kun tukea ei juuri muualta saada. Näiden perheiden kohdalla, korostuu henkisen tuen ja keskustelun tarve, jotta he saavat tukea arjessa selviämiseen ja mieltä painavien asioiden purkamiseen. Perheillä ei myöskään sellaisia ihmisiä ympärillä ole, joiden kanssa he pystyisivät asioita jakamaan.

Perhetyöntekijöiden mukaan perhekäynnit ja perheessä vietettävä aika on jokaisen perheen kohdalla yksilöllistä, riippuen perheen tuen tarpeesta. Yleensä aikaa vietetään perheissä tunnista neljään tuntiin ja käyntejä on pääsääntöisesti kerran viikossa. Vanhempien mielestä heidän perheiden kohdalla käynnit ovat riittäviä. Kuitenkin perhetyöntekijöiltä ja myös vanhemmilta nousi esille se, että perhetyöllä ei riitä resursseja antaa tukea enempää, silloin jos tuen tarve niin vaatii, esimerkiksi kriisi tai muissa hankalissa tilanteissa. Perhetyöntekijät pyrkivät joissakin tilanteissa antamaan tukea lisää, mutta vaikeaa siinä on se, että se on muiden perheiden ajasta pois.

Perhetyöntekijöiden tuen antamisen onnistumiseen ja vanhempien tuen vastaanottamiseen vaikuttaa suuresti yhteistyön onnistuminen. Perhetyöntekijöiltä sekä vanhemmilta nousi yhteistyön onnistumisen suurimmaksi kriteeriksi luottamus. Luottamus vaatii molempipuolista avoimuutta ja rehellisyyttä alusta lähtien. Yhteistyön syntymiseen vaikuttaa myös, se että onko perhe kiinnostunut ja halukas ottamaan perhetyötä vastaan. Haastattelemamme perheet, ovat ottaneet perhetyötä mielellään vastaan ja yhteistyö on perhetyöntekijöiden ja perheiden kokeman mukaan toiminut hyvin.

Perhetyötä aloittaessa määritellään perheelle tavoitteet ja tehtävät. Selvitimme perhetyöntekijöiltä ja vanhemmilta miten tavoitteet ja tehtävät päätetään perheille. Perhetyöntekijöiden mukaan alussa pidetään aloitus palaveri, jossa on mukana sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijät ja vanhemmat ja jossa tavoitteet ja tehtävät laaditaan. Yhden perheen vanhempi oli samaa mieltä kuin perhetyöntekijät, kun taas kahden muun perheen vanhemmat olivat sitä mieltä, että he itse määrittelevät tavoitteet ja tehtävät heidän perheelleen.

Kolmantena tutkimuskysymyksenämme oli miten perhetyöllä vastataan lapsen tarpeisiin. Perhetyöntekijöiden näkökulmista nousi esille että lapsen tuen tarve syntyy pääosin

silloin kun koko perhe voi pahoin. Mikäli vanhemmilla on ongelmia, ne heijastuvat lapseen ja voivat aiheuttaa lapselle myös psyykkistä ja fyysistä pahoinvointia. Jo vanhempien uupuminen voi johtaa lapsen kaltoin kohteluun, kun vanhemmilla ei ole voimavaroja huolehtia lapsen perustarpeista. Lasta tuetaan tukemalla koko perhettä. Vanhempien hyvinvointi on tärkeää, myös lapsen hyvinvoinnin kannalta.

Perhetyöntekijöiden mukaan lapsi tarvitsee tukea arjen askareissa, esimerkiksi kotitöissä ja kotiläksyissä. Lasta tuetaan myös sosiaalisten taitojen kehittämisessä, keskustelemalla ja tekemällä lapsen kanssa yhdessä, sekä etsimällä lapselle mieluisia harrastuksia. Vanhempien mukaan tuen tarpeita lapsilla on arjen askareissa, kuten kotiläksyissä ja nukkumaan menossa. Vanhemmat kokevat saavansa lapsen tukemiseen apua jonkin verran, mutta toivoisivat tukea enemmänkin. Tuen vähyys vanhempien mukaan johtuu siitä, että perhekäynnit keskittyvät ajalle, jolloin lapset ovat päiväkodissa tai koulussa.

Perhetyöntekijöiden ja vanhempien haastatteluista korostui, että lasta tuetaan pääosin vanhempien kautta, tukemalla vanhempia arjen haasteissa ja koko perheen selviytymistä arjesta. Vanhemmilla on keinot ja valta siitä, miten lapsen hyvinvointi toteutuu. Perhetyö ohjaa ja neuvoo vanhempia lasten kasvatuksessa, rajojen asettamisessa ja lapsen hyvinvoinnin toteutumisessa.

8. LÄHDELUETTELO

- Andersen, Heidi & Stawreberg, Anna-Maria 2010. Tietoisien läsnäolon opas vanhemmille. Basam books, Helsinki.
- Arajärvi, Terttu 1990. Tasapainoinen lapsuus. WSOY, Porvoo.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadullisen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Gerris, Jan 1994. Perhearvot vanhempien silmin - perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa Virkki, Juha (toim.). Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Areena WSOY, Juva. 144-162
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki
- Hurtig, Johanna 2003. Lasta suojelemassa—etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto, Rovaniemi
- Högbacka, Riitta 2009. Ikioma lapsi vieraasta maasta – Yhteisyys ja erot kansainvälisissä adoptio-perheissä. Teoksessa Jallinoja, Riitta (toim.). Vieras perheessä. Gaudeamus, Helsinki. 162-190.
- Jantunen, Timo 1996. Esiopetuksen lapsilähtöisyys. Teoksessa Jantunen, Timo & Rönöberg, Paula (toim.). Anna lapsen leikkiä. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä. 11-16.
- Juvakka, Essi 2005. Riittävän hyvä riittää. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.). Vahva vanhemmuus - Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto, Helsinki. 21-28.
- Järvinen, Ritva & Lankinen, Aila & Taajamo, Terhi & Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. Edita, Helsinki.
- Kaimola, Kari 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.). Vahva vanhemmuus - Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto, Helsinki. 11-20.
- Kalland, Mirjam, 2004. Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, Annamajja & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.). Lastensuojelu tänään. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 119-139.
- Kananen, Jorma 2008. Kvali – Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketalous, Jyväskylä.

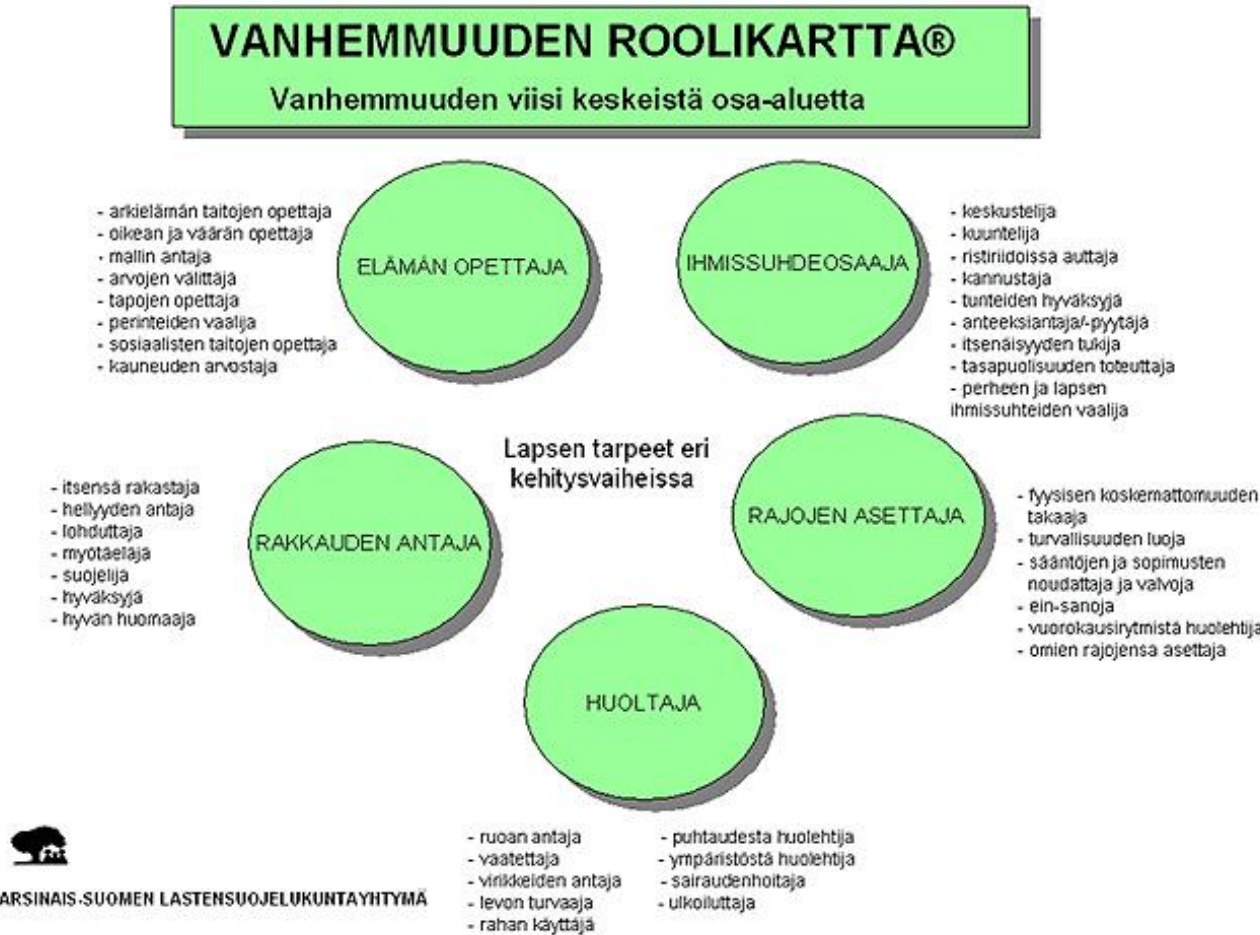
- Karppinen, Tiina & Airikka, Sauli 2001. Vanhemmuuden roolikartta avohuollon perhetyössä. Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.). Vanhemmuuden roolikartta – Syvennä ja sovella. Suomen kuntaliitto, Helsinki. 64-71.
- Kivijärvi, Saira & Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa – neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.). Perhe-elämän paletti – Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-kustannus, Jyväskylä. 47-68.
- Kristeri, Irene 1999. Näe minut – vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. Karasana, helsinki.
- Lämsä, Tiina 2009. Monta ikkunaa lapsen maailmaan: Lapsitietämys aikuisten havaintona ja lasten kertomuksina. Teoksessa Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.). Perhe-elämän paletti - Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-kustannus, Jyväskylä. 89-124.
- Mattus, M-R 1999. Perhelähtöinen arviointi- haastattelumenetelmä interventiona. Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Metsämuuronen, 2006. Aineiston hankinnan menetelmät. Teoksessa Metsämuuronen (toim.). Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Methelp, Helsinki. 111-120
- Metsämuuronen 2006. Laadullisen tutkimuksen käsitteitä. Teoksessa Metsämuuronen (toim.). Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Methelp, Helsinki. 83-89.
- Määttä, Paula 2000. Perhe asiantuntijana - Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Atena kustannus, Jyväskylä.
- Määttä, Paula & Rantala, Anja 2010. Tavallisen erityinen lapsi – Yhdessä tekemisen toimintamalleja. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Niemistö, Raimo 2001. Vanhemmuuden roolit ja varhainen nuoruusikä(11-15 vuotta). Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.). Vanhemmuuden roolikartta- syvennä ja sovella. Suomen kuntaliitto, Helsinki. 39-50.
- Nätkin, Ritva 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.). Perhe murroksessa–Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Caudeamus, Helsinki. 16-39.
- Nätkin, Ritva & Vuori, Jaana 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Nätkin, Ritva & Vuori, Jaana (toim.). Perhetyön tieto. Vastapaino, Tampere. 7-38.
- Raittila, Kaisa & Sutinen, Päivi 2008. Huonetta vai sukua – Elämää uusperheessä. Kirjapaja, Helsinki.
- Reijonen, Mikko 2005. Voimaa perhetyöhön - Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. PS-kustannus, Jyväskylä
- Reijonen, Mikko 2005. Mitä työtä se perhetyö oikein on? - ammattina perhetyöntekijä.

- Teoksessa Reijonen, Mikko (toim.). Voimaa perhetyöhön – arjen tuki ja ammatilliset verkostot. PS-kustannus, Jyväskylä. 7-15.
- Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.). Perhe-elämän paletti – Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-kustannus, Jyväskylä. 11-20.
- Sinkkonen, Jari 2001. Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.). Varhaiset ihmissuhteet – ja niiden häiriintyminen. WSOY, Helsinki. 146-173.
- Sukula, Seija 2009. Matka äidiksi. Acta Universitatis Tamperensis, Tampere.
- Tapio, Nina & Seppänen, Paula & Hyppönen, Tuula & Janhunen, Tarja & Prusila, Leila & Salo, Saara & Toivainen, Riikka & Vilén, Marika 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Vilén, Marika & Seppänen, Paula & Tapio, Nina & Toivainen, Riikka (toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. Kirjapaja, Helsinki. 101-168.
- Taskinen, Sirpa, 2004. Lasten psykososiaaliset palvelut ja lastensuojelu. Teoksessa Puonti, Annamajja & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.). Lastensuojelu tänään. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 141-153.
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyötäkö kaikki. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Oulu
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyö palvelujärjestelmä. Teoksessa Reijonen, Mikko (toim.). Voimaa perhetyöhön – arjen tuki ja ammatilliset verkostot. PS-kustannus, Jyväskylä. 17-42.
- Vilén, Marika & Hansen, Maija & Janhunen, Tarja & Kytöpuu, Katri & Salo, Saara & Seppänen, Paula & Seppänen, Sami & Tapio, Nina 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa . Teoksessa Vilén, Marika & Seppänen, Paula & Tapio, Nina & Toivainen, Riikka (toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. Kirjapaja, Helsinki. 9-60.
- Viheriävaara, H. & Vikstrand, M. & Suvanto, H. & Kanniainen, H. 1998. Ohjaava perhetyö lastensuojelussa – kokemuksia ja näkemyksiä 1990-luvulta. Nuorten Ystävät ry/Erityislasternkoti Väliporras, Oulu
- Internet lähteet
- Eila Ahlroth ja Galina Kurganova 2007 Lasten suojelun työmenetelmiä. Luettu 01.09.2011.
<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/da6a67804a176e1293cffb3d8d1d4668/0703_oppa_ita_nests_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES>
- Honkala, Satu & Sundström, Kimmo & Tuominen, Ritva 2010. Erilaisia perheitä.

- Luettu 15.08.2011.
<http://www.edu.fi/perusopetus/elamankatsomustietoa_perusopetuksen_alaluokille/opin_tokokonaisuuk-sia_ja_oppituntiesimerkkeja/yhteiso_ja_ihmisoikeudet/kotini/erilaisia_perheita>
- Kalajoen kaupunki 2011. Lastensuojelu. Luettu 15.08.2011.
<http://www.kalajoki.fi/alltypes.asp?menu_id=171>
- Marttunen, Mauri 2006. Riittävän hyvä vanhemmuus. Luettu 25.8.2011.
<http://www.ktl.fi/portal/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/lehdet_2005/9_2005/riittavan_hyva_vanhemmuus>
- Pohjanmaa-Hanke. Lapsi ja vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelma.
Luettu 15.09.2011. <<http://www.pohjanmaahanke.fi/Default.aspx?id=585419>>
- Rantala, Janna 2009. Perhe-elämä ja alkoholi. Luettu 15.09.2011.
<<http://olotila.yle.fi/perhe/lasten-kasvatus/lastenpsykiatri-vastaa/perhe-elama-ja-alkoholi>>
- Reijonen Mikko 2011. Perhetyö. Luettu 09.09.2011.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/> .
- Suomen YK liitto 2011. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Luettu 13.9.2011.
<http://www.ykliitto.fi/files/Lapsen_oikeudet_PAINO.pdf>
- Viitala, Riitta & Saloniemi, Riikka 2005. Perhe-hanke – perhepalvelujen kumppanuusohjelma. Luettu 13.9.2011.
<http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3823.pdf&title=Perhe_hanke_Perhepalvelujen_kumppanuusohjelma_fi.pdf>

LIITEET

Liite 1. Vanhemmuuden roolikartta

HUOLEN PUHEEKSIOTON ENNAKOINTILOMAKE

Lomake on tarkoitettu tueksesi tilanteissa, joissa:

- sinulla on huolta lapsen / nuoren / perheen tilanteesta
- et ole syystä tai toisesta ottanut asiaa selvästi puheeksi huoltajien kanssa ja
- haluat kehittää huolen ilmaisemista osana työtäsi lasten, nuorten ja perheiden hyväksi

Lomakkeessa on kolme osaa:

1. A. osa on tarkoitettu täytettäväksi silloin kun olet *valitsemassa tilannetta*, jossa aiot kehittää huolenaiheesi puheeksiottamista.
2. B. osa on tarkoitettu täytettäväksi silloin, kun olet juuri *valmistautumassa tapaamaan* lapsen / nuoren huoltajan tai huoltajat. Voit käyttää lomaketta myös muiden lapselle tärkeiden aikuisten kanssa.
3. C. osa on tarkoitettu täytettäväksi pian tuon *tapaamisen jälkeen*.

A. TÄYTETTÄVÄKSI, KUN VALITSET TILANNETTA (kysymykset 1-3)

1a. Perustiedot lapsesta/nuoresta, perheestä (ilman tunnistetietoja)

1b. Perustiedot sinusta: toimipisteesi, ammattisi

2. Keitä perheenjäseniä tapaavat ja mitä teet heidän kanssaan?

3a. Mistä olet huolissasi lapsen/nuoren tilanteesta?

3b. Mitä tapahtuu, jos et ota huoltasi puheeksi?

3c. Mille vyöhykkeelle huolesi sijoittuu? (rastita)

Pieni huoli

Harmaa vyöhyke

Suuri huoli

B. TÄYTETTÄVÄKSI ENNEN TAPAAMISTA (kysymykset 4-8)

4. Missä asioissa (arviosi mukaan) lapsen/nuoren huoltaja (t) kokee saavansa sinulta tukea? Onko asioita, joissa hän (he) voi kokea sinut uhkaavaksi?

Tuki:

Uhka:

5a. Mitä voimavaroja lapsessa/nuoressa ja hänen tilanteessaan näet ja mitä voisit niistä kertoa huoltajalle/huoltajille?

5b. Mitä sinä ja huoltaja(t) voisitte tehdä tahoillanne ja/tai yhdessä lapsen/nuoren tilanteen parantamiseksi?

6. Miten otat huolesi ja yhteistyötoiveesi esille? Sanoita; mieti vaihtoehtoisia tapoja ilmaista huolesi, se miten kerrot voimavaroista ja ehdotat yhteistyötä.

7a. Ennakoi mitä tapahtuu puheeksiottamistilanteessa. Kuka reagoi ja miten?

7b. Ennakoi mihin puheeksiottaminen johtaa lähitulevaisuudessa?

Jos ennakoit, että puheeksiottaminen heikentää mahdollisuuksia huoventaa lapsen/nuoren tilannetta, palaa pohtimaan a) missä todella tarvitset huoltajan/hoitajien apua ja b) miten saat tuon avun; eli sanoita yhteistyötarjouksesi uudestaan.

8. Millainen tila ja aika olisi tällaiselle kohtaamiselle otollinen eli milloin ja missä otat asian puheeksi?

C. TÄYTETTÄVÄKSI TAPAAMISEN JÄLKEEN (kysymykset 9-11)

9. Miten toteutit puheeksiottamisen?

10. Mitkä olivat tunnelmasi puheeksioton:

a) Alla

b) Aikana

c) Jälkeen

11a. Katso ennakoitteesi kysymyksessä n:o 7. Tapahtuiko niin kuin ennakoit vai jotain muuta? Koitko jotain yllättävää?

11b. Miltä toiminta lapsen/nuoren tilanteen helpottamiseksi nyt näyttää? Mikä herättää toiveikkuuttasi? Mikä huolestuttaa edelleen?

11c. Mitä aiot tehdä tämän huolesi vähentämiseksi?

TEEMA HAASTATTELU VANHEMMILLE

PERHETIEDOT

Ketä perheeseen kuuluu?

Vanhempien ja lasten iät?

Vanhempien elämäntilanne?

Kotiäiti/isä, työssä, työtön, opiskelija?

PERHEEN TUKIVERKOSTOT

Keitä tärkeitä ihmisiä lähipiiriinne kuuluu?

Millaista tukea saatte heiltä tarvittaessa?

TUEN TARVE

Mitkä asiat teillä sujuvat arjessa? Mihin itse on tyytyväinen!

käytämme janaa 1-10, josta ykkönen on heikko ja kymmenen on erittäin hyvä.

Mitä kehitettävää, jotta päästään parempaan numeroon.

Mitä mielestäsi vanhemmuus vaatii?

Mitkä asiat teillä vanhemmuudessa sujuvat?

Jana. Millaista tukea tarvittaisiin, jotta päästäisiin parempaan numeroon janaassa.

Missä asioissa koet onnistuneesi kasvattajana?

Millaista tukea haluat perheellesi perhetyöltä?

KOKEMUS TUEN SAANNISTA

Kuinka usein perhetyöntekijä käy perheessänne?

Kuinka kauan perhetyöntekijä yleensä työskentelee perheessänne perhekäynnillä?

Onko se riittävää?

Mitä asioita yleensä tehdään kun perhetyöntekijä käy perhekäynnillä?

Mihin asioihin olette saaneet tukea perhetyöltä?

Mitä mieltä olette saamastanne tuesta? Onko se riittävää?

KOKEMUS VANHEMMUUDEN TUKEMISESTA

Kuka määrittelee sen, että tarvitsetteko tukea vanhemmuudessa?

Millaista tukea olette saaneet perhetyöntekijältä vanhemmuuteen?

Oletteko olleet tyytyväisiä saamaanne tukeen?

KOKEMUS LAPSEN TUKEMISESTA

Miten teidän lapsen arki sujuu? (uni, ruoka, ulkoilu)

Jana. Selvitetään lapsen tuen tarvetta

Mitä mieltä olette perhetyön antamasta tuesta lapselle? (Riittävää)

KOKEMUS PERHETYÖSTÄ

Millä tavoin ja kenen toimesta perhetyön tavoitteet ja tehtävät määritellään perheellenne?

Onko tämä hyvä vai huono keino?

Millaista mielestänne on ollut yhteistyö perhetyöntekijän kanssa?

Onko perheenne tilanne on muuttunut perhetyön myötä? Miten?

Onko jotain muuta sanottavaa perhetyöstä?

TEEMAHAASTATTELU PERHETYÖNTEKIJÖILLE

ASIAKKAAT, ASIAKKUUDEN LÄHDÖKOHDAT JA KESTO

Mistä syystä perheet tulevat asiakkuuteen?

Mitkä oli juuri näiden haastateltavien perheiden ongelmat arjessa?

Kenen aloitteesta perheessä aloitettiin lastensuojelun avohuollon tukitoimena perhetyötä?

Millaiset perheen vaikeudet vähimmässään aiheuttavat perhetyön tarpeen?

Voiko joistain perheiden ongelmista ennustaa etukäteen, että ne johtavat perhetyön tarpeeseen?

Kuinka kauan perheet ovat keskimäärin asiakkaina teillä?

Mistä johtuu, että on lyhytaikaisessa asiakkuudessa tai pitkäaikaisessa asiakkuudessa?

YHTEISTYÖ JA LUOTTAMUS

Miten yhteistyö yleensä perheiden kanssa toimii?

Miten yhteistyö näiden haastateltavien perheiden kanssa toimii?

Millaisia keinoja/metodeja käytätte, jotta yhteistyö saadaan toimimaan?

Miten luottamus saadaan rakennettua perheen kanssa? Vanhempi/lapsi?

PERHEKÄYNNIT

Kuinka usein käytte yleensä perhekäynnillä perheessä?

Onko käyntejä perheiden tarpeisiin nähden riittävästi?

Kuinka kauan käynnit yleensä kestävät?

Koetteko ajan jonka siellä vietätte olevan riittävää perheen hyvinvoinnin edistymisen kannalta?

Mitä asioita tehdään perhekäynneillä? Yleisimmät asiat?

Osaatko sanoa, mitä näiden haastateltavien perheiden kanssa tehdään?

PERHETYÖN TARPEELLISUUS JA PERHEIDEN TUKEMINEN

Miten tavoitteet ja tehtävät päätetään perheille?

Millainen perhetilanne yleensä on kun perhetyö on tarpeellista?

Millaisia keinoja/menetelmiä tarvitaan, jotta perheiden tavoitteet saavutetaan?

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

Kuka määrittelee tuen tarpeen vanhemmuudessa?

Mihin asioihin vanhemmuudessa yleensä tarvitaan tukea?

Miten haastateltavien perheiden kohdalla?

Miten perhetyön avulla voidaan vaikuttaa vanhemmuuteen?

Miten vaikuttaminen ja auttaminen näkyvät perheiden arjessa?

Miten vanhemmuutta tuetaan perhetyöllä? Esim. henkinen ja konkreettinen tuki?

Milloin tuki on riittävää ja tarkoituksen mukaista?

LAPSEN HYVINVOINTI JA TUKEMINEN

Millaisia ovat yleisimmät tuen tarpeet lapsilla?

Miten perhetyöllä vastataan lapsen tarpeisiin? keinot/menetelmät?

Koetteko, että onko keinot/menetelmät lapsilähtöisiä?

Otetaanko vanhemmat mukaan lapsen tukemiseen/auttamiseen?

Tukeeko perhetyö lapsen etua ja hyvinvointia? Miten?

Miten perheen ja vanhemmuuden ongelmat vaikuttavat lapseen?

Miten lapsen pahoinvointi näkyy perheissä?

Miten reagoit perhetyöntekijänä lapsen pahoinvointiin?